

**SULTANİ ÇEŞİDİ ÜZÜMÜN ÜRETİM
AŞAMALARININ, MALİYETLERİNİN,
YARATTIĞI KATMA DEĞERİN VE SALİHLİ
EKONOMİSİNE KATKILARININ
BELİRLENMESİ**

MANİSA, 2017

PROJE RAPORU

SULTANİ ÇEŞİDİ ÜZÜMÜN ÜRETİM AŞAMALARININ, MALİYETLERİNİN, YARATTIĞI KATMA DEĞERİN VE SALİHLİ EKONOMİSİNE KATKILARININ BELİRLENMESİ

Haziran-Kasım 2017

PROJEDE GÖREV ALANLAR

Yrd. Doç. Dr. Umut Burak GEYİKÇİ MCBÜ İşletme Fakültesi	Yürütücü
Yetiş AKSOY Salihli Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı	Koordinatör
Prof. Dr. Mustafa TEPECİ MCBÜ İşletme Fakültesi	Danışman Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Ramazan GÖKBUNAR MCBÜ İşletme Fakültesi	Danışman Öğretim Üyesi
Yrd. Doç. Dr. Burcu MUCAN ÖZCAN MCBÜ İşletme Fakültesi	Araştırmacı Öğretim Üyesi
Yrd. Doç. Dr. İbrahim Emre KARAA MCBÜ UBYO	Araştırmacı Öğretim Üyesi
Araş. Gör. Dr. Hakan ATLI MCBÜ UBYO	Araştırmacı

Not: Projede yer alan ve ileri sürülen görüşler yazarlara aittir, ilgili kurumlar sorumluluk taşımaz.

Proje Giderleri ve Finansmanı

Proje finansmanının tamamı Salihli Ticaret Borsası tarafından sağlanacaktır. Proje kapsamında eğitimcilere herhangi bir ücret ödemesi yapılmayacaktır.

Bütçe

Anket Uygulaması, Kırtasiye, Ders materyalleri ve fotokopi vb.	1.500 TL
TOPLAM	1.500 TL

Proje Uygulaması ve İş Planı

TARİH	İŞ TANIMI	UYGULAMA/YER
Haziran 2017	Proje yürütücüsü ve ortaklarının bir araya gelmesiyle proje öncesi toplantı ve proje imzalarının atılması	Salihli Ticaret Borsası (STB), Manisa Celal Bayar Üniversitesi (MCBÜ)
Haziran 2017	Proje iş planı ve görev dağılımı toplantısı	MCBÜ
Temmuz 2017	İşletmelere uygulanacak anketlerin hazırlanması Yrd.Doç.Dr. Umut Burak Geyikci, Yard. Doç. Dr. Burcu Mucan, Yard. Doç. Dr. İ. Emre Karaa, Prof.Dr.Ramazan Gökbunar, , Prof.Dr. Mustafa Tepeci, Araş.Gör.Dr. Hakan Atlı	MCBÜ
Temmuz 2017	Anketlerin yapılması ve veri toplanması Yrd. Doç. Dr. Umut Burak Geyikci, Yard. Doç. Dr. Burcu Mucan, Yard. Doç. Dr. İ. Emre Karaa, Prof. Dr. Ramazan Gökbunar, , Prof. Dr. Mustafa Tepeci, Araş. Gör. Dr. Hakan Atlı	MCBÜ
Ağustos 2017	Proje Editörlüğü Yrd. Doç. Dr. Umut Burak Geyikci	MCBÜ
Eylül 2017	Proje Değerlendirme Toplantısı (Proje Ekibi ile birlikte)	MCBÜ-STB
Ekim 2017	Proje sonuç raporu yazımı ve ilgili kurumlara teslimi	MCBÜ
Kasım 2017	Sonuç raporunun basın ve kamuoyu ile paylaşılması	MCBÜ

İçindekiler Tablosu

Yönetici Özeti.....	3
I. GİRİŞ	4
1.1. Amaç.....	4
1.2. Kapsam	4
1.3. Yöntem	5
1.3.1. Evren ve Örneklem	5
1.3.2. Ölçme Araçları	5
1.3.3. Veri Toplama	5
II. BAĞCILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ	6
2.1. DÜNYA'DA BAĞCILIK.....	7
2.1.1. Dünya'da üzüm üretimi ve verimi	7
2.1.2. Dünya'da bağ alanları ve üzüm verimi	9
2.2. TÜRKİYE'DE BAĞCILIK	10
2.2.1. Türkiye'de Üzüm Üretimi ve Verimi	10
2.3. MANİSA'DA BAĞCILIK	13
2.3.1. Manisa'da üzüm üretimi ve verimi.....	13
2.4. Salihli'de Üzüm Üretimi ve Verimi.....	15
2.4.1. Salihli'de Bağ Alanları	17
III. ARAŞTIRMA BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	17
3.1. Salihli Tarihi	18
3.2. Salihli İklimi ve Coğrafyası	18
IV. İNCELENEN İŞLETMELER HAKKINDA GENEL BİLGİLER	19
4.1. Terbiye sistemleri	19
4.2. Salihli İlçesi Örneklemi Demografik Özellikleri	20
4.2.1. Bağcıların Eğitim Durumu.....	20

4.2.2. Yaş Dağılımına Göre İşletme Sayıları	21
4.3. Sulama Kaynaklarının Dağılımı	21
4.4. Toprak veya Yaprak Analizi.....	22
4.5 Toplam Gübre Kullanımı.....	23
4.5.1. Toplam Gübre Kullanımının Maliyet Dağılımı.....	23
4.6. Hormon Uygulamaları	24
4.7 İlaçlama Uygulamaları	25
V. SALİHLİ İLÇESİ ÜZÜM ÜRETİM PROFİLİ BELİRLEME ÇALIŞMASI.....	26
VI. SONUÇ VE ÖNERİLER	30
Bulgular	30
Öneri.....	31
KAYNAKÇA	32

Yönetici Özeti

Bu çalışma için Manisa Celal Bayar Üniversitesi'nden 1 yürütücü, 3 araştırmacı ve 2 danışman akademisyenden bir araştırma ekibi oluşturulmuştur. Oluşturulan ekip, Salihli ilçesinde faaliyet göstermekte olan Sultaniye çeşidi çekirdeksiz kuru üzüm üreticilerinin bir üretim döneminde karşılaştıkları girdi çeşitleri, bunlara ilişkin işlem sayıları ve maliyetlerini tespit ederek, bir dekar kuru üzüm elde edilmesi sırasında karşılaşılan işlemler, bunların sayıları ve maliyet detaylarını tespit etmek amacıyla Salihli ilçesinde 5 yerleşim yerinden toplamda 52 katılımcı ile yüz yüze anket gerçekleştirilmiştir.

Yapılan analizler neticesinde bir dekar kuru üzüm elde edebilmek için 440,1 Amerikan Doları maliyete katlanıldığı hesap edilmiştir. Bu maliyetler içerisinde en büyük payı 140,1 dolar ve %31,8'lik pay ile akaryakıt maliyetleri almış, ikinci sırada 121,4 dolar ve %27,6 ile işçilik maliyetleri yer almış, üçüncü sırada ise 87,5 dolar ve %19,9'luk pay ile gübreleme maliyetleri yer almıştır. Bunları sulama, hormon, ilaçlama ve diğer maliyetler takip etmiştir.

Tespit edilmiş olan 440,1 dolarlık dekar üretim maliyeti, ortalama 500kg kuru üzüm elde edildiği düşünüldüğünde oldukça yüksek kalmaktadır. Diğer yandan üreticiler her üretim dönemine borçlu girmekte, mahsulü sattıktan sonra borçlarını ödemekte ardından ellerine bir sonraki dönemde geçimleri ve yeni üretim girdilerini karşılayacak para kalmadığından borçlanma yoluna gitmektedirler. Bu borçlanmalar aslında kısa dönemli finansman kapsamında ayrı bir çalışmanın konusunu oluşturmakla birlikte, üreticiler üzerinde yarattığı mali yük oldukça önemli düzeydedir. Bu sıkıntının gidermesi amacıyla Tariş gibi birlikler gerekli desteği sağlamaya çalışmada bu yeterli olmamaktadır.

Üretici üzerinde büyük yük olan çeki gücü (akaryakıt) maliyetleri, sağlanacak desteklerle aşağı çekilmelidir. Diğer yandan arazi sahiplerinin ortalama arazi büyüklüklerinin oldukça küçük olması ve dağınık arazi yapısı da arazilerde hem toplulaştırma yapılmasını hem de kişi başı düşen arazi miktarlarının artırılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu şekilde ölçek ekonomisinden yararlanılarak hem ihtiyaç duyulan traktör sayısında azalma hem de her bir arazi parçası için ayrı ayrı işlem yapma zorunluluğu ortadan kalkarak maliyetlerde düşüşe neden olabilecektir.

İşçilik giderleri içerisinde önemli bir yer tutan ancak maliyetlere yeteri kadar yansıyamayan ücretsiz aile işçiliği de maliyet kalemi olarak görülmelidir. Bu şekilde ücretsiz aile işçilerine de tarımsal sigorta yapılması yaygınlaştırılabilir.

İncelenen işletmelerin hormon kullanımlarının gereğinden fazla olmasının altında yatan temel neden olarak yüksek maliyetler karşısında daha fazla verim elde etmek isteğinin yattığı düşünülmüştür. Bu maksatla üzüm üretimi için katlanılan maliyetlerde ucuzlama sağlanabilmesi için gerekli önlemler alınabilirse üreticiler de maliyet baskısından kurtularak daha fazla ürün yerine daha nitelikli ürün elde etme çabasına girerek hormon kullanımını olması gereken düzeye indirilebilir.

I. GİRİŞ

1.1. Amaç

Bağcılık Salihli ekonomisi açısından en önemli tarımsal geçim kaynaklarından biridir. Sultaniye çeşidi çekirdeksiz üzüm üretimi kuzey yarım kürede 10 ile 52 derece kuzey paralelleri arasında gerçekleştirilebilmektedir. Bu açıdan Türkiye içinde bulunduğu coğrafi konumuyla bağcılık için uygun olanaklara sahiptir (Oroman, 1965). Yaklaşık 7500 yıl önce Anadolu da kültüre alınan asma, daima tarımsal yapı içerisinde önemli bir yere sahip olmuştur. Bununla birlikte, her zaman insanımızın toplumsal ve ekonomik yaşamında önemli katkılarda bulunmuştur (Ergenoğlu ve Tangolar, 2000).

Bu çalışmanın amacı Salihli ilçesinde faaliyet göstermekte olan Sultaniye çeşidi çekirdeksiz kuru üzüm üreticilerinin bir üretim döneminde karşılaştıkları girdi çeşitleri, bunlara ilişkin işlem sayıları ve maliyetlerini tespit ederek, bir dekar kuru üzüm elde edilmesi sırasında karşılaşılan işlemler, bunların sayıları ve maliyet detaylarını tespit etmektir.

1.2. Kapsam

Osmanlı'da üzüm üretimi Anadolu'da üretilen meyveler arasında önemli bir yere sahipti. Ülke genelinde belirli bölgeler dışında her yerde bağcılık ve üzüm üretimi gerçekleştirilmekteydi. Tarihi tahrir defterlerinde de konuya ilişkin vergi kayıtları mevcuttur (Solak, 2008).

2016 yılı verilerine göre Manisa, 1.366.904 üzüm üretimi ile Türkiye'de kurutmalık çekirdeksiz üzümün % 84,7'sini, sofralık üzümün ise % 19,6'sını üretmiştir (Manisa İl, Gıda, 2016).

Salihli ilçesi, Manisa'nın Büyükşehir statüsüne kavuşmasından sonra mahalle niteliği kazanan 72 köyü ve 8 belde belediyesi ve 159.251 kişilik nüfusu ile büyük ve önemli bir ilçedir. İlçe genelinde bağcılık önemli bir tarımsal üründür. Manisa'da yer alan toplam 793.053 dekarlık bağ alanının 118.912 dekarı, Salihli ilçesinde bulunmakta olup, Manisa ilinde 2016 yılında üretilen 966.450 ton kurutmalık Sultaniye çeşidi çekirdeksiz üzümün %21,85 kısmına denk gelen 211.164 ton üzümün üretimi Salihli'de gerçekleştirilmiştir.

1.3. Yöntem

1.3.1. Evren ve Örneklem

Salihli ilçesi için ilçe bazında tahmin verilmesi hedeflendiğinden kolayda örnekleme metodu kullanılarak belirlenmiş olan 5 yerleşim yerinin her birinden 10 hane halkı (merkez için 12) ile görüşülmesine karar verilerek örneklemenin ilk aşaması tamamlanmıştır. Ardından belirlenmiş olan yerleşim yerlerine gidilerek yine kolayda örnekleme yöntemi ile örneklem çerçevesi oluşturulmuştur.

1.3.2. Ölçme Araçları

Üretici işletmelerin bir dönem boyunca bir dekar bağ alanından elde edecekleri Sultaniye çeşidi çekirdeksiz kuru üzüm için katlanmak zorunda oldukları işlemler, bu işlemlerin sayısı ve her bir işlem için (sulama, ilaç, akaryakıt, işçilik, hormon, gübreleme, bakım onarım vb. diğer giderler olmak üzere) toplamda 7 farkı maliyet kalemi tespit edilmiştir. Bu maliyet kalemlerinin tespiti için önceden konu ile alakalı olarak Bu amaçla Umut Burak GEYİKÇİ tarafından 2009 yılında Türkiye İstatistik Kurumu uzmanlık Tezi olarak hazırlanan, yine aynı yazar tarafından 2010 ve 2015 yıllarında çeşitli dergilerde yayınlanan makaleler ile Bağcılık Araştırma Enstitüsü ve Tarım Müdürlüklerinde gerçekleştirilen önceki çalışmalar, çeşitli üniversitelerde hazırlanan yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiş ve literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması neticesinde araştırmanın amacı, kapsamı, ürünün özelliklerine uygun yapıda bir anket formu hazırlanmış, hazırlanan anket formu önce pilot uygulamalarla test edilmiş ardından da son halini alarak 2016 döneminde Salihli ilçesinde üzüm üreten işletmelere uygulanmıştır.

1.3.3. Veri Toplama

Çalışma kapsamında üretim maliyet detaylarının belirlenmesinde üreticilerin tuttıkları kayıtların büyük önemi olmakla birlikte, düzenli bir muhasebe kaydı tutulmuyor olması anket uygulamasını zorunlu hale getirirken, maliyet kalemlerinin tam ve doğru şekilde hesaplanmasında oldukça vakit alıcı bir çalışma yapılmasını gerekli kılmıştır. Maliyet hesaplamalarında hangi tür maliyetlerin olduğu, bunların hangi dönemlerde gerçekleştirildiği bilgisinin önceden incelenerek gerekli altyapının hazırlanması oldukça önemli bir hazırlık gerektirmektedir. Çalışmanın en vakit alıcı kısmı maliyet detaylarını tam ve eksiksiz olarak tutmayan üreticilerin gerekli maliyet kalemlerini gerek ilaç bayilerini arayarak, gerek se Tariş kooperatifi gibi borçla girdi tedariki yaptıkları yerlerle iletişime geçerek detayları öğrenmeye

alışmaları olmuştur. Anket sorularının cevaplanması sırasında soruların her biri araştırmacı tarafından okunarak cevaplayıcıdan en detaylı cevabın alınmasına çalışılmıştır. Her bir anketin cevaplanma suresi birbirinden farklılıklar göstermiş olup, üreticilerin bir bölümü bilgileri saklama eğiliminde olmuş ki bu üreticiler ile anket cevaplamak oldukça uzun zaman almış ortalama 2-3 saat, diğer bir kısmında ise özellikle büyük arazi sahipleri maliyet kalemlerini detaylı şekilde ve kısa sürede verebilmişlerdir, bu cevaplayıcılarla ortalama anket suresi 1 saat civarında olmuştur.

II. BAğCILIğIN TARİHSEL GELİşİMİ

İnsanlık tarihi kadar eski olan bağcılık kültürünün Anadolu’da başladığını gösteren kanıtlar, 10.000 yıl önceden kalma olduğu tespit edilen pres artığı üzüm çekirdeklerinin, Anadolu’da bulunması ile ortaya çıkarılmıştır.

Bağcılık tarihi, Avrupa ile Kk Asya’nın (Anadolu) doğal florasında yer alan bu türün kültüre alınmasıyla başlamıştır. Arkeolojik bulgulara göre, bu asma türünün ilk olarak M.Ö. 6000-5000 yıllarında (Cılalı Taş Devri), Kafkasya ve Anadolu’da kültüre alındığı ve zamanla buradan dünyanın hemen her yerine dağıldığı kabul edilmektedir (Yıldırım, 2010, s. 48).

Bağcılık tarihine dair bulmacanın önemli bir parçası İspanya’nın Akdeniz Kıyılarında M.Ö. 4. bin yılın başlarında Valensiya’nın güneyindeki kanıtlardan çözülmüştür. İlk olarak Fenikeliler, daha sonra Yunanlılar bağcılığın Akdeniz kıyılarından, Fransa’nın Rhone Vadisine doğru yayılmasına yardım etmişlerdir. İtalya’nın Tiber ile Arno nehirleri arasında yer alan Etruria bölgesinde yaşamış ve M.O. 6. Yüzyıla dek varlığını sürdürmüş bir halk olan Etrüskler, kuzey İtalya’da bağcılığın temelini atmış, ardından Yunanlılar Güney İtalya’da bağcılığı geliştirmişlerdir (Haapala, n.d.).

Bağcılık tarihi M.Ö. 2000 yıllarında Anadolu’ya gelerek, özellikle Hitit uygarlığından gelen buluntular, bağcılığın önemini anlatan çok sayıda arkeolojik buluntu günümüze kadar ulaşmıştır. 17. yy’da bağcılığın ne denli geliştiği, dini törenlerde, sosyal hayatta üzüm ve şarabın tanrılara adak olarak sunulmasıyla ortaya çıkmıştır. Yozgat Alışar’da, orum Alacahyk’da bulunan tarihi eserler bu kanıtlara örnek oluşturmaktadır (“Dünya ve Türkiye Bağcılığı - Tarım | Apelasyon,” n.d.). Ayrıca Ege ve Marmara bölgesinde bağcılığın geliştiği yörelerde (Lapseki, Çanakkale, Bergama, Aliağa ve Dikili, Bozcaada, eşme, Karaburun ve

Seferihisar'da) basılan paralar üzerinde üzüme ve Amfora yer verilmiş olması bağıcılığa verilen önemi göstermektedir (Gey & Tez, 2009, s.14 ; www.ansiklopedi.turkcebilgi.com, 2008).

2.1. DÜNYA'DA BAĞCILIK

6000 yıldan uzun süre evlerde yetiştirilen, asmanın meyvesi olan üzüm, en yaygın “vitis vinifera” olarak bilinmektedir. Özellikle son yıllarda üzümünden yapılan ürünlere olan ilgi giderek artmıştır. Üzümün hem kendisinin yenilebilir olması ve yan ürünlerinin (tohumları, yaprakları) insan sağlığına yararlı bileşenler içermesi, üzümün ve yan ürünlerine yönelik hızla gelişen pazarların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Örneğin üzüm tohumları meyveli içeceklerde, tahıllı ürünlerde, atıştırmalıklarda ve yoğurt gibi günlük tüketilebilir ürünlerde besin takviyesi olarak kullanılmaktadır. Buna ek olarak, üzüm meyvesi özü ve çekirdeği, kozmetik ve kişisel bakım ürünlerinde de kullanılmaktadır (*Table and Dried FAO-OIV Focus 20016*, 2016, ss. 15–16).

2.1.1. Dünya’da üzüm üretimi ve verimi

Üzüm dünya genelinde geniş bir coğrafyada üretilebilmektedir. Asma Türkiye’nin de içinde bulunduğu sıcak-ılıman iklim kuşağı bitkisi olarak, 34°-49° kuzey ve güney enlemleri arasında, 50. enlem derecesinden sonra ise sera ve benzeri ortamlarda üretilebilmektedir (Geyikçi, 2009, s.14; Uysal, 2007). Dünya’da üzüm üretiminin yarısından fazlası Avrupa Kıtası’nda gerçekleştirilmektedir (Duran, 2003). USDA verilerine göre 2014/2015 üretim sezonunda; 20 milyon 554 bin ton sofralık ve 1 milyon 217 bin ton kuru olmak üzere toplam 21 milyon 771 bin ton üzüm üretimi gerçekleştirilmiştir. Sofralık üzüm üretiminin %43,8’ini gerçekleştiren Çin 9 milyon ton ile ilk sırada, %12,2’sini gerçekleştiren Hindistan 2 milyon 500 bin ton ile ikinci sırada ve 1 milyon 920 bin ton ile üretimin %9,2’ünü gerçekleştiren Türkiye üçüncü sırada yer almaktadır. Üzüm hasat edilen alan bakımından önemli bir paya sahip olan Fransa gerek sofralık üzüm, gerekse kuru üzüm üretiminde önemli bir yer edinmemiştir. Dünyada sofralık üzüm üretimi 2000/2001 üretim sezonunda 8 milyon 604 bin ton iken, 2014/2015 sezonunda yaklaşık 1,5 kat artarak 20 milyon 554 bin tona ulaşmıştır. Türkiye’nin üretimi ilkbahar mevsiminde yaşanan dolu don ve bunu takiben yaşanan yağışlardan dolayı %13 azalarak 1,9 milyon ton olmuştur (Arslan, 2015, s.3).

Tablo 1. Dünyada Sofralık Üzüm Üretimi (Bin Ton)

Ülkeler	2000/01	2004/05	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Çin	2.968	4.025	4.953	5.675	6.200	6.600	7.400	8.085	9.000
Hindistan	-	1.565	1.878	881	1.235	2.221	2.483	2.500	2.500
Türkiye	1570	1.663	1.970	2250	2.150	2.200	2.200	2.200	1.920
AB	-	1.706	1.988	1985	2.090	1.898	1.724	1.936	1.630
Brezilya	-	1.300	1.310	1310	1.300	1.300	1.300	1.300	1.300
Şili	645	855	1.205	1105	1.215	1.175	1.195	1.055	1.205
ABD	823	801	857	816	865	857	874	1.013	920
Peru	-	170	264	280	297	365	398	500	540
Diğer	2598	1.326	1.535	1536	1.474	1.477	1.584	1.530	1.539
Dünya	8604	13.409	15.961	15837	16.826	18.092	19.158	20.119	20.554

(Arslan, 2015, s. 3).

Kuru üzüm hasadı ise kuzey yarım kürede yer alan ülkelerde Ağustos-Eylül aylarında, güney yarım kürede yer alan ülkelerde ise Mart-Nisan aylarında yapılmaktadır (Arslan, 2015, p. 3) Son yedi yıl ortalamasına bakıldığında ise dünya çekirdeksiz kuru üzüm üretimi Çin, Hindistan ve Özbekistan'dan gelen rakamlar da eklendiğinde 1 milyon tonun üzerine çıkmaktadır. Çekirdeksiz kuru üzüm üretiminde iklim şartlarına bağlı olarak belirli dönemlerde büyük azalmalar veya artışlar da yaşanabilmektedir (GTB Koop. Gen.Müdürlüğü, 2017).

Tablo 2. Dünyada çekirdeksiz kuru üzüm üretim miktarları (bin ton)

Ülkeler	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
Türkiye	249	269	310	186	328	209	313
A.B.D.	259	270	248	305	276	388	238
İran	135	135	135	125	145	145	155
Şili	60	62	83	65	55	61	70
Arjantin	30	40	26	29	27	40	30
G.Afrika	29	19	19	35	46	40	33
Avustralya	12	5	10	15	13	15	19
Yunanistan	5	5	5	5	5	5	0
Çin	130	120	150	150	180	120	130
Hindistan	120	135	125	145	105	140	140
Özbekistan	25	25	25	25	25	45	45
TOPLAM	1054	1085	1136	1085	1205	1208	1173

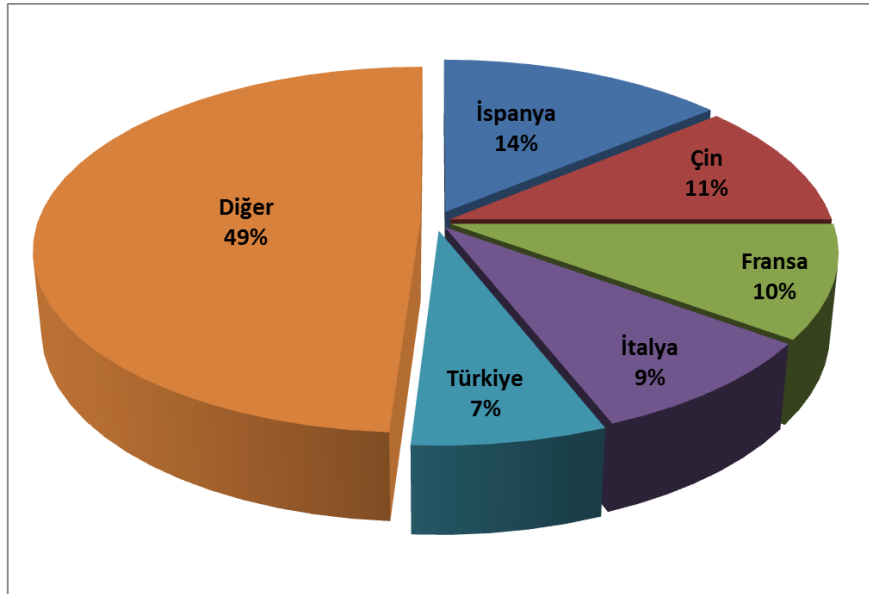
(2016 Yılı Çekirdeksiz Kuru Üzüm Raporu, 2017).

2012/2013 sezonu verilerine göre, dünya üretiminin % 27,45'ini Türkiye gerçekleştirmektedir. Ülkemizi takip eden ülkeler ise ABD (% 21,99), Çin (% 13,29), İran (% 11,96) ve Hindistan'dır (% 11,07). 2013/2014 sezonunda üretimde düşüşler yaşansa da, 2014/2015 sezonunda çekirdeksiz kuru üzüm üretiminde ülkemiz ilk sırada yer almıştır. 2015/2016 yılında üretimde ise tekrar azalma gerçekleşmiştir. 2016/2017 sezonunda ise Ülkemizin % 26,6 ile dünya üretiminde ilk sırada yer alacağı tahmin edilmektedir. (2016 Yılı Çekirdeksiz Kuru Üzüm Raporu, 2017).

2.1.2. Dünya'da bağ alanları ve üzüm verimi

2000 Yılından beri dünyada kullanılan toplam bağ alanlarının sayısı Avrupa'da ki bağ alanlarının azalmasından dolayı düşüş göstermektedir. 2015 yılında dünya üzerindeki üzüm üretimi için kullanılan bağ alanları yüzdesi aşağıdaki gibidir.

Şekil 1. Dünya üzüm üretiminde kullanılan bağ alanları yüzdesi (2015)

(World Vitiviniculture Situation, 2016).

Tabloya göre İspanya en fazla bağ alanı ile birinci sırada bulunurken, İspanyayı sırası ile Çin, Fransa, İtalya takip etmektedir. Türkiye bağ alanlarına sahip beşinci ülkedir. 2014 yılındaki FAO verileri de bu güncel bilgiyi doğrulamaktadır. 2014 FAO verilerine göre 1970-2014 yılları arasındaki dönemde dünyada üzüm üretim alanları %21,62 oranında azalmıştır. Üzüm üretim alanlarındaki gerilemeye rağmen, üzüm üretim miktarı aynı dönemde %33,17'lik bir artış göstermiştir.

Tablo 3. Dünyadaki bağ alanları (ha) ve üzüm üretim miktarları (ton)

Yıllar	Bağ Alanı	İndeks	Üretim Miktarı	İndeks
1970	9089699	100	55941658	100
1980	9217058	101.40	66493546	118.86
1990	7971499	87.70	59746687	106.80
2000	7338167	80.73	64847901	115.92
2005	7366494	81.04	67406418	120.49
2010	7083946	77.93	67460130	120.59
2011	7051098	77.57	69992067	125.12
2012	6969373	76.67	67067129	119.89
2013	7108721	78.20	76446193	136.65
2014	7124512	78.38	74499859	133.17

(FAO, 2017)

Dünya üzüm üretiminde söz sahibi ülkeler verilen tüm kaynaklarda değişmemiştir. Buna göre bağ alanı en fazla olan ülke İspanya, üzüm üretim miktarı en yüksek ülke ise Çin'dir. Türkiye ise % 7 lik bağ alanı ile 5. sıradaki yerini korumaktadır.

2.2. TÜRKİYE'DE BAĞCILIK

Bağcılığın Türkiye ekonomisinde önemi giderek artmakta ve ülke ekonomisine büyük bir katkı yapmaktadır. Türkiye'de bağcılık sektörü ile uğraşan işletmeler daha çok küçük işletmeler grubunda yer almaktadır. Buna göre ülkemizde 1200'u aşkın miktarda sofralık, kurutmalık, şaraplık ve şıralık üzüm çeşitleri yetiştirilmektedir (Sırlı, Alsancak, 2015, p. 57).

2.2.1. Türkiye'de Üzüm Üretimi ve Verimi

TÜİK verilerine göre 2014 yılında Türkiye'de üzüm hasadı gerçekleştirilen alan 467.100 ha'dır. Aynı yılın verilerine göre 2 milyon 167 bin tonu sofralık, 1 milyon 563 bin tonu kurutmalık ve 445 bin tonu şaraplık olmak üzere 4 milyon 175 bin ton üzüm üretimi gerçekleştirilmiştir. 2000-2014 dönemi toplam üzüm üretim alanı, üretim miktarı ve verim düzeyi ise; Üretim alanının yılda ortalama %0,91 oranında azaldığı, ancak verimde yıllık ortalama %87 artışı olduğunu ve dolayısıyla üzüm üretim miktarlarının da yıllık %1,14 oranında artmıştır (Arslan, 2015).

TÜİK verilerine göre 2016 yılına kadar Türkiye'de üzüm çeşitlerinin üretim miktarları ve üretim alanları aşağıdaki gibidir.

Tablo 4. Türkiye’de üzüm çeşitlerinin üretim miktarları ve üretim alanları

Yıl	Alan (da)	Üretim (Ton)			
		Sofralık	Kurutmalık	Şaraplık	Toplam
2004	5 200 000	1 900 000	1 230 000	370 000	3 500 000
2005	5 160 000	2 000 000	1 400 000	450 000	3 850 000
2006	5 138 351	2 060 167	1 495 697	444 199	4 000 063
2007	4 846 097	1 912 539	1 217 950	482 292	3 612 781
2008	4 827 887	1 970 686	1 477 471	470 285	3 918 442
2009	4 790 239	2 256 845	1 531 987	475 888	4 264 720
2010	4 777 856	2 249 530	1 543 962	461 508	4 255 000
2011	4 725 454	2 268 967	1 562 064	465 320	4 296 351
2012	4 622 959	2 219 813	1 613 833	400 659	4 234 305
2013	4 687 922	2 132 602	1 423 578	455 229	4 011 409
2014	4 670 929	2 166 749	1 563 480	445 127	4 175 356
2015	4 619 557	1 891 910	1 334 563	423 527	3 650 000
2016	4 352 269	1 990 604	1 536 862	472 534	4 000 000

(TÜİK: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Üzüm Üretimi 2016)

Tabloya göre 2004 yılından itibaren bağ alanları miktarında azalma trendi göze çarpmaktadır. Üzüm üretim miktarı ise dalgalanma göstermektedir. 2016 yılı verilerine göre Türkiye’de üzüm üretim miktarı sofralık üzüm için bin dokuz yüz doksan bin ton, kurutmalık üzüm üretimi bin beş yüz otuz altı ton ve şaraplık üzüm üretimi ise dört yüz yetmiş iki bin ton olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’de bölgelere göre üzüm üretimi alanı ve üzüm verimi ile ilgili veriler ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 5. Türkiye’de bölgelere göre üzüm üretim alanı ve üzüm verimi (2014)

Bölgeler	Toplu meyvelik alanı (dekar)	Üretim (ton)	Ağaç başına ortalama verim (kg)
Ege	1.270.053	1.935.055	1.346
Akdeniz	565.759	518.336	1.119
G.D. Anadolu	982.195	553.256	563
Orta Anadolu	321.516	128.892	375
B. Anadolu	169.425	124.721	794
D.Marmara	132.664	112.866	1.250
O.D. Anadolu	125.645	66.756	766
B. Karadeniz	69.340	32.169	464
K.D. Anadolu	9.366	5.702	609

D.Karadeniz	2.007	2.107	772
İstanbul	144	137	900

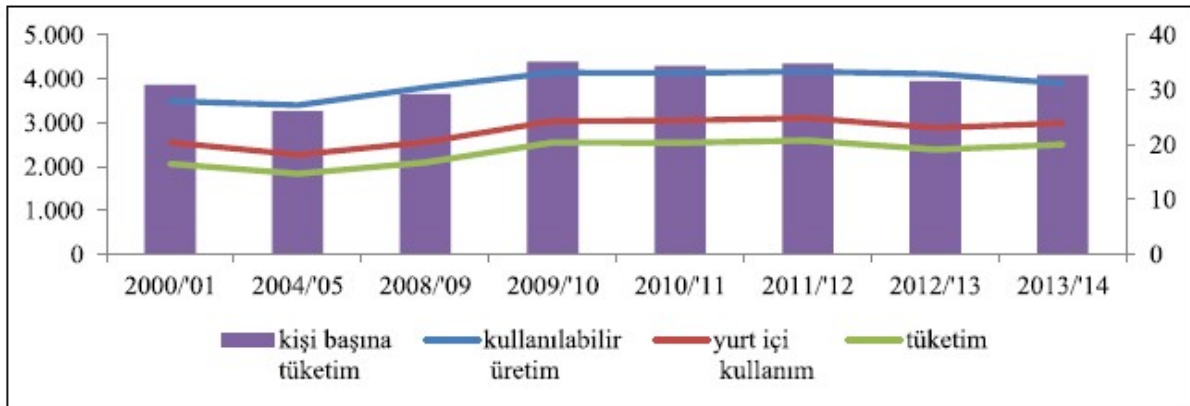
(TÜİK, 2017).

Tabloya göre Ege Bölgesi üzüm üretiminde birinci sırada yer almaktadır. Ege'yi G.D. Anadolu Akdeniz ve Orta Anadolu takip etmektedir. Üzüm üretiminde Doğu Karadeniz ve İstanbul son sıradadır. Bağcılık açısından en verimli bölgeler ise Ege, Akdeniz ve Doğu Marmara bölgeleridir.

Üzüm üretimi işçilik gereksiniminin yüksek olması nedeniyle dünya üzerinde üretilen meyveler arasında katma değeri yüksek ürünler arasında yer alır. Katma değeri yüksek olan olmasından dolayı özellikle Çin gibi kimi ülkeler bağ alanlarını hızla arttırarak dünya üzüm gelirinde kendi paylarına düşen miktarı da arttırmaya çalışmaktadır. Ancak üretim alanlarının artırılması veya bol üzüm üretilmesinden çok, birim alan başına düşen verimliliğin artırılması gerekmektedir (Geyikçi, 2009:15).

Türkiye'de üretilen üzümün büyük bir bölümü ise dış piyasaya ihraç edilmektedir. Bu nedenle özellikle de kuru üzümde iç piyasada tüketilen miktar oldukça azdır.

Şekil 2. Türkiye Üzüm Üretim ve Tüketim Miktarları

(Üzüm Raporu, 2015).

2013/2014 yılına göre iç piyasada tüketilen üzüm miktarı %17,2 oranında artış göstererek 3 milyon tona, nüfus artış hızıyla paralel olarak tüketim ise %21,2 oranında artışla 2,5 milyon tona ulaşmıştır. Türkiye'de kişi başı üzüm tüketimi ise aynı süreçte %5,8 oranında artarak 32,7 kg'a ulaşmıştır.

2.3. MANİSA'DA BAĞCILIK

2.3.1. Manisa'da üzüm üretimi ve verimi

Manisa'da ki önemli tarım ürünlerinden birisi olan üzüm, toplam tarım alanlarının yaklaşık % 15,4 ünde üretilmektedir. 2016 yılında Manisa'da 79.305 hektar alanda yapılan bağcılık üretiminde 1.306.868 ton (sofralık ve kurutmalık) üzüm elde edilmiştir. Sultani Çekirdeksiz Kuru Üzüm ile özdeşleşen Manisa, Türkiye çekirdeksiz kuru üzüm üretiminin % 85'ini karşılamaktadır. Bu nedenle Manisa, hem ülkemizde, hem de dünyada da önemli üzüm üretim bölgesi olarak kendisine yer edinmiştir. Manisa İl Müdürlüğü'nün verilerine göre 10.011.899.741 TL olan 2016 yılı tarımsal üretim değerinin, 3.158.404.646 TL kısmı bağcılıktan sağlanmıştır. Manisa'da üretilen ve Manisa'nın en önemli tarımsal gelir kaynağı olan üzüm, Türkiye üretiminin % 41,7'sini karşılamaktadır. Manisa'da üretimi yapılan üzümün % 71'i kurutmalık, % 28,5'i sofralık, kalan % 0,5'lik kısmı ise şaraplık olarak gerçekleştirilmektedir. 2016 yılı verilerine göre Manisa, 1.306.868 ton (sofralık ve kurutmalık) üzüm üretimi ile Türkiye'de kurutmalık çekirdeksiz üzümün % 84,6'sını, sofralık üzümün ise % 17,1'ini üretmiştir (Manisa İl, Gıda, 2016.) . Manisa'nın, 2016 yılı ülke tarımı içerisindeki ağırlığı olan üzüm ürünlerinin dağılımı ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 6. Manisa'da ağırlığı olan üzüm ürünlerinin dağılımı (2016)

ÜRÜN TÜRÜ	TÜRKİYE ÜRETİMİ 2016 (ton)	MANİSA ÜRETİMİ 2016 (ton)	ORANI %
Kurutmalık çekirdeksiz	1.141.130	966.450	84,6
Sofralık üzüm (çekirdekli ve çekirdeksiz)	1.990.604	340.418	17,1
Toplam	3.131.734	1.306.868	41,7

(Manisa İl, Gıda, 2016)

Tablo 6'ya göre Türkiye'nin kurutmalık çekirdeksiz üzüm üretiminin %84,6'si Manisa'dan karşılanmaktadır. Bu yüzde Türkiye'de üretilen 1 milyon 141 bin ton kurutmalık çekirdeksiz üzümün 966 bin tonuna denk gelmektedir. Sofralık üzüm üretim miktarları ise Türkiye'de 1 milyon 990 bin ton iken, Manisa bu miktarın sadece yüzde 17'1'ini karşılayabilmektedir. Bu verilere göre Manisa ilinde kurutmalık çekirdeksiz üzüm üretimi birinci sırada gelmektedir.

Tablo 7. 2016 yılı ihracat miktarları

ÜRÜN ADI	MİKTARI (TON)
Yaş Üzüm	130.157,55
Kuru Üzüm	138.101,77

(Manisa İl, Gıda, 2016)

2016 yılı ihracat rakamlarına göre Manisa’da üretilen 340.418 tonluk sofralık üzümün 130.157 tonu ihraç edilmekte ve bu rakam üretilen üzümün %33’ünün ihraç edildiğini göstermektedir. Üretilen 966.450 tonluk kuru üzümün ise 138.101 tonu yani %14’ü ihraç edilmektedir. Manisa ilçelerinde üretilen kurutmalık ve sofralık üzümün 2016 yılı miktarları ise aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 8. Manisa ilçelerine göre üzüm üretimi göstergeleri (2016)

	Üzüm (Sofralık- Çekirdeksiz)	Üzüm (Kurutmalık- Çekirdeksiz)
TR Türkiye	610.484	1.141.130
TR331 Manisa	340.418	966.450
Salihli	29.170	211.164
Alaşehir	152.235	202.740
Turgutlu	7.960	136.100
Saruhanlı	746	118.482
Ahmetli	.	116.622
Merkez	1.244	76.236
Sarıgöl	147.618	65.842
Akhisar	.	27.677
Gölmarmara	.	10.695
Kırkağaç	1.184	466
Köprübaşı	48	106
Kula	201	30
Soma	12	.

(TÜİK, 2017)

2016 Yılında Manisa’da kurutmalık çekirdeksiz üzümün en fazla üretildiği yerler sırası ile Salihli, Alaşehir, Turgutlu ve Saruhanlı olarak gerçekleşmiştir. İlçeler arasında sofralık çekirdeksiz üretimin en fazla üretildiği ilçeler ise Alaşehir, Sarıgöl, Salihli, Turgutlu’dur. Çekirdeksiz kuru üzüm üretimi ile ilgili olarak 2016/2017 yılı Ege Bölgesi rekolte tahmin tablosu ise aşağıdaki gibidir. Tabloda üzümlerin kurutulmuş halinin tahminleri yer almaktadır.

Tablo 9. Ege Bölgesi 2016/2017 Rekolte Tahmini

	Bağ Alanı (da)	Verim (kg/da)	Üretim (ton)
Alaşehir	185.500	478	57.635
Salihli	113.350	460	49.534
Saruhanlı	90.700	425	38.548
Manisa Merkez	93.500	352	32.912
Turgutlu	77.500	395	30.613
Sarıgöl	87.663	497	23.963
Ahmetli	50.000	411	20.531
Çal	116.500	175	14.244
Menemen	30.450	359	10.932
Gölmarmara	23.200	462	10.718
Akhisar	18.600	220	4.092
Buldan	31.700	641	4.064
Torbalı	7.900	300	2.370
Bekilli	9.940	175	1.218

(Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2017)

Tabloya göre Alaşehir ve Çal'dan sonra Salihli en fazla bağ alanına sahip ilçedir. Salihli'yi Manisa merkez ve Saruhanlı takip etmektedir. Üretim miktarı bakımından ise ilk sıralarda yine Alaşehir ve Salihli göze çarpmaktadır.

2.4. Salihli'de Üzüm Üretimi ve Verimi

Üzüm, kurutmalık, şaraplık ve sofralık olarak ve yan ürünler (pekmez, şıra, kozmetik, ilaç, vb.) olarak değerlendirilmekte ve üzümden elde edilen kazanç, ülke ekonomisine büyük katkılar sağlamaktadır. Bununla ilgili olarak arazilerin kullanılması, toprağın korunarak işlenmesi, personel yetiştirilmesi ve beslenme açısından bağcılık kendine özgü bir yapıya sahiptir. Çok eski zamanlardan beri Türkiye'de bağcılık yapılmasına rağmen, bağcılıkla ilgili üretim yöntemleri ve elde edilen verim ciddi farklılıklar göstermektedir. Bu açıdan en yüksek verim alınan bölge Ege Bölgesi'dir. Bölge içerisinde Manisa ili, bağ alanının %55'lik kısmını kapsarken, üretilen üzümlerin de %66'sına denk gelmektedir (TÜİK, 2017).

Dünya sofralık üzüm üretiminde Türkiye, 3. sırada bulunurken, çekirdeksiz üzüm üretiminde ise 2. sırada bulunmaktadır. Ülkemizde üretilen üzümler içerisinde sofralık %25, kurutmalık %35, şaraplık ve şıralık ise %40' ı oluşturmaktadır. Çekirdeksiz kuru üzüm Ege Bölgesi'nde yetiştirilirken, şaraplık ve sofralık üzüm Marmara ve Trakya bölgesinde, Çekirdekli kuru üzüm ve şaraplık üzüm Orta ve Güney Doğu Anadolu Bölgesinde, Akdeniz

bölgesinde ise turfanda sofralık üzüm yetiştiriciliği yapılmaktadır. Kuru üzüm potansiyeli bakımından dünya üretiminin %40'ı Türkiye'den karşılanırken, ülkemiz çekirdeksiz kuru üzüm üretiminde A.B.D' den sonra 2., Yunanistan 3., Avusturalya 4. Afganistan 5., İran 6. sırada gelmektedir. Salihli Türkiye'de üretilen çekirdeksiz kuru üzümün yaklaşık 1/3'ünü karşılamaktadır. Salihli'de toplam arazi miktarı ile üretici sayısı ve toplam bağ alanı aşağıdaki gibidir.

Tablo 10. Salihli 2016 yılı üzüm üretici sayısı ve arazi miktarı

SALİHLİ	
Toplam Arazi Miktarı (da)	582.680
Kayıtlı Tarım Arazisi Miktarı (da)	439.286
Bağ Alanı (da)	118.912
Üzüm Üreticisi Sayısı	4.226

(Salihli Ziraat Odası, 2017).

Tabloya göre Salihli Ziraat Odasına kayıtlı, üretici sayısı 4226 olup bağ alanı dekarı 118.912 dekadır.

Özellikle kuru üzüm de lider olan Salihli ilçesinde 2015-2016 sezonu rekolte tahmini bir önceki yılın rekolte tahminine göre düşük miktarda gerçekleşmiştir. 2010 yılından 2014 yılına kadar geçen sürede hem tahmini hem de gerçekleşen rekolte miktarlarında artışlar yaşanmış ancak son dönemde oluşan düşük rekolte Ege Bölgesi 2015-2016 sezonu baz alınarak hazırlanan çekirdeksiz kuru üzüm rekoltesi tahmin raporuna kapsamında Salihli'de 26 köy ve bölge incelemeye alınmıştır. Buna göre yağışların geçen yılın altında olduğu tespit edilirken, kimi bağlarda bağ küllemesi ve mildiyözü hastalığı ile bazı üzüm salkımlarında uç kuruması görülmüştür. Genel olarak bölgede ise ölükol ve kav hastalığı görülmüştür. Mersindere, Kapanca ve Karayahşi mahallelerinde verim düşüklüğü gözlenerek bunun ilkbahar geç donu zararından kaynaklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 113.350 dekar bağ sahasının bulunduğu bölgede, %5 kadar alanın sofralık olarak kullanılacağı, toplam çekirdeksiz kuru üzüm üretiminin 38,065 ton olacağı tahmin edilmiştir. Salihli Ticaret Borsası'ndan alınan tahmin raporundaki durum aşağıdaki tabloda verilmiştir. Üzümlerin kurutulmuş haline ilişkin bilgi tabloda verilmektedir.

Tablo 11. Çekirdeksiz Kuru Üzüm Rekolte Durumu

SEZON	SALİHLİ REKOLTE TAHMİNİ	SALİHLİ TESCİL EDİLEN	GENEL REKOLTE TAHMİNİ	GENEL TESCİL EDİLEN
2010-2011	36.531	57.716	248.547	267.418
2011-2012	41.183	54.324	268.949	256.336
2012-2013	45.543	70.553	286.575	326.568
2013-2014	30.693	42.039	242.635	186.293
2014-2015	50.374	81.578	328.167	332.011
2015-2016	38.065		196.109	

(Salihli Ticaret Borsası, 2016).

2.4.1. Salihli’de Bağ Alanları

Salihli ilçesi 2015 yılı arazi dağılım cetveline göre Salihli ilçesinde bulunan toplam bağ alanı miktarı 114.800 dekadır. Bu alanların büyük bir kısmı kurutmalık üzüm olarak kullanılırken (101.100), bir kısmı da sofralık üzüm olarak (13.276) kullanılmaktadır. Şaraplık olarak kullanılan alan ise sadece 424 dekadır.

Tablo 12. Salihli 2016 yılı bağ alanları miktarı

Tarım Alanı	2016 (da)
Bağ Alanı	118.912
Sofralık	13.326
Kurutmalık	105.196
Şaraplık	390

(TÜİK, 2017)

III. ARAŞTIRMA BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Bağcılık ılıman bir iklim yapısına ihtiyaç duyması nedeniyle dünyada hem kuzey hem de güney yarım kürede 30-50 dereceli enlemler arasında gerçekleştirilebilmektedir. Bağcılıkta verimliliğe etki eden etmenler ise güneşin durumu, don olayları, yağış, rüzgar vb. unsurlardır (Geyikçi, 2009).

Manisa İli Ege bölgesi içinde geniş bir alanı kapsamakta ve Akdeniz iklimi ile beraber karasal iklim özellikleri göstermektedir., karasal nitelikli Akdeniz iklimi ovalar ve ovaları çevreleyen vadilerde görülürken, İç Anadolu'nun karasal nitelikli ikliminin etkileri yüksek

dağlık bölgeler ve platolar ile kuzey ve kuzey doğusundaki dağlar ve platolarda görülmektedir. Batıdan doğuya doğru gelişen ova bitkileri, makiler, ormanlar ve alpin bitkileri bitki örtüsünü oluşturur. Ormanlar ve makiler ise bölgede görülen tipik bitki örtüsündendir. Akdeniz bitki türleri ise kuraklığa dayanıklı, sert yapraklı, sürekli yeşil kalan doğal bitki örtüsünün büyük çoğunluğunu oluşturur (Türkiye Cumhuriyeti Manisa Valiliği, 2017).

3.1. Salihli Tarihi

Salihli İzmir – Ankara yolu üzerinde yer almaktadır. İlçe doğuda Alaşehir, Kula, kuzeyde Demirci, Köprübaşı, Gördes, batıda Gölarmara ve Ahmetli, güneyde ise İzmir'in Ödemiş ilçesiyle çevrilmiştir. Yöre tarihinin çok eskilere dayandığına yönelik kanıtlar ise, ilk olarak baraj gölü yakınlarındaki Sindel ve Çarıklar köylerinin civarında bulunan fosil ayak izlerinden daha sonra ise Salihli'nin 7 Km kadar batısında yer alan Sardes'in en eski önemli yerleşim merkezi olduğunun bulunması ile ortaya çıkmıştır. M.Ö. 547 yılına kadar Lidya toprakları içerisinde yer alan bu bölge, daha sonra Persler tarafından ele geçirilmiş ve M.Ö. 334 yılına kadar Perslerin yönetiminde kalmıştır. O tarihlerde Sart Kazası'na bağlı bir köy olan ve Veled-i Salih (Salihoğlu) adıyla anılan şimdiki ilçe merkezi, zamanla Sart'a kıyasla daha hızlı gelişmiş ve 18. yüzyıl başlarında kasaba, 1872'de ise Saruhan Sancağı'na bağlı bir kaza olmuştur. Saruhan Sancağı'nın 1927 yılında isim değiştirmesi ile Manisa'ya bağlı en büyük ilçelerden birisi olmuştur. İlçenin nüfusu 158.568'dir. Rakımı 111 metre, yüz ölçümü 1.273 km² ve il merkezine uzaklığı 71 km'dir. (Türkiye Cumhuriyeti Manisa Valiliği, 2017).

3.2. Salihli İklimi ve Coğrafyası

Gediz havzasının orta bölümünde 28 10' doğu, 38 10' kuzey konumu enlemleri arasında kalan Salihli ilçesinin etrafındaki ilçelere bakıldığında ise batıda Turgutlu, kuzeybatıda Akhisar, kuzeyde Gördes, kuzey doğuda Demirci, doğudan Kula, Güneydoğuda Alaşehir ve Güneyde Ödemiş olduğu görülmektedir. Gediz nehrinin ovaya girdiği yerde Salihli ilçesi kurulmuş ve Salihli Ovasında Gediz tektonik çukurluğunun içinde yer almaktadır. Gediz ve Bozdağ'ın etkisiyle heterojen bir yapı gösteren alüvyonlar yer yer 90-100 metreyi bulmakta ve toprak verimliliğinde önemli avantajlar sağlamaktadır (Manisa Salihli Ziraat Odası, 2017).

Alüvyonlar barındıran toprak, Akdeniz iklimi ile beraber sahip olunan sulama alternatifleri ile Salihli dünyada tarıma elverişli en güzel yerlerden birisidir. Akdeniz iklimi yaşanan Salihli’de, yazları kurak geçer. Demir köprü barajı ile ovada sulama yapma imkanı daha da artmış böylece farklı çeşitlilik gösteren, verimli yüksek bir tarım hayatı yaratmıştır. Önemli ihraç malları arasında pamuk, tütün, Şeftali, kayısı, kiraz, kavun, karpuz, zeytin bulunur. Salihli ovasından yapılan (Manisa ili Türkiye Birincisi) kuru üzüm ihracatı ve pekmez üretimi Türkiye'nin çekirdeksiz üzüm merkezlerinden biri olan Salihli’yi ön sıralara taşıyarak daha da önemli hale getirmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Manisa Valiliği, 2017).

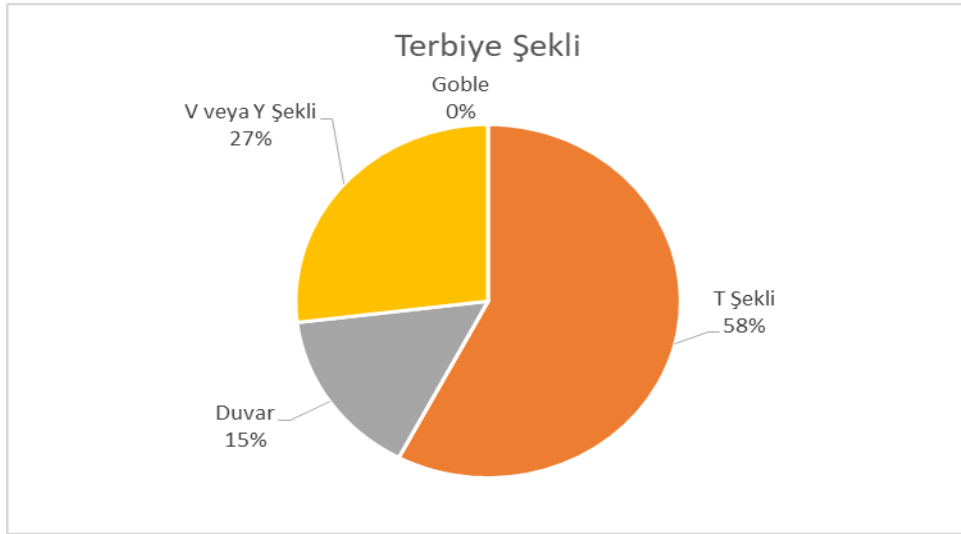
IV. İNCELENEN İŞLETMELER HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Çalışmanın bu bölümünde inceleme kapsamında yer alan işletmelerle ilgili demografik ve coğrafi özellikler ile birlikte üretim işlemlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

4.1. Terbiye sistemleri

Üzümde kaliteyi etkileyen faktörlerin başında toprak ve bitki yapısına uygun terbiye sisteminin seçimi gelmektedir (Geyikçi, 2013). Salihli ilçesinde kullanılan terbiye sistemlerinin başında T şekli ardından da Y şekli terbiye sistemleri gelmektedir. Bunun temel nedeni olarak Sultaniye çeşidi çekirdeksiz üzümün, iklim şartlarının ve coğrafi düzlüklerin yüksek telli sistemleri gerekli kılmasıdır. Diğer yandan engebeli yüksek kesimlerde ise duvar tipi terbiye sistemleri tercih edilmektedir.

Şekil 3. Terbiye Sistemleri

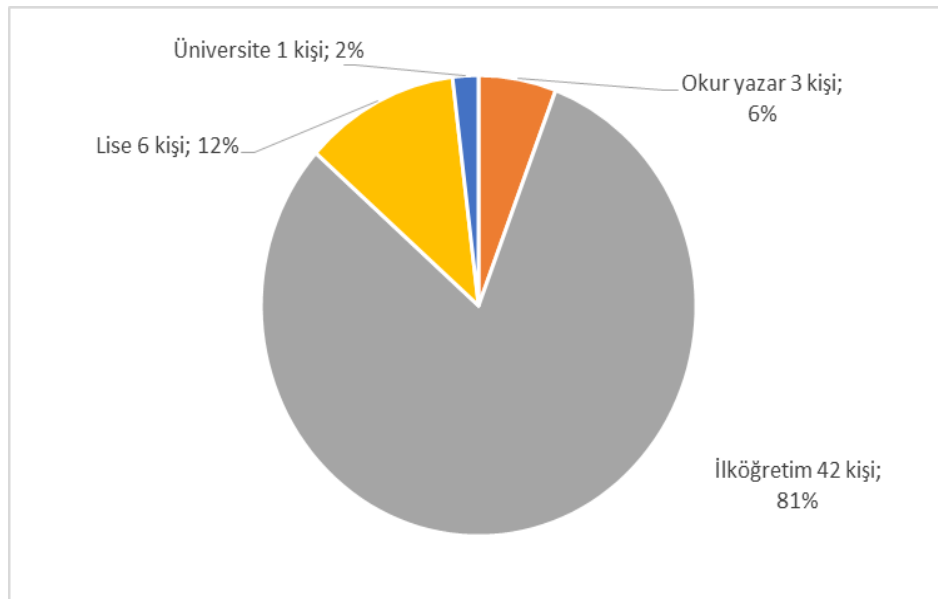

4.2. Salihli İlçesi Örneklemi Demografik Özellikleri

4.2.1. Bağcıların Eğitim Durumu

Salihli ilçesi örnekleminde görüşülen bağcılardan %81'lik kısmı ilköğretim mezunu iken %12'si lise, %2'si üniversite mezunudur. Herhangi bir eğitim almamış ancak okuryazar olanların oranı ise %6'dır. Bu açıdan bakıldığında Salihli ilçesi üzüm üreticilerinin ortalama eğitim süresinin 8 yılın üzerinde, başka bir ifade ile lise düzeyinde olduğunu söylemek mümkündür. Bu hesaplama yapılırken, bitirilen eğitim düzeyinin gerektirdiği eğitim süresi kişi sayısı ile çarpılmış ardından da genel toplam kişi sayısına bölünmüştür.

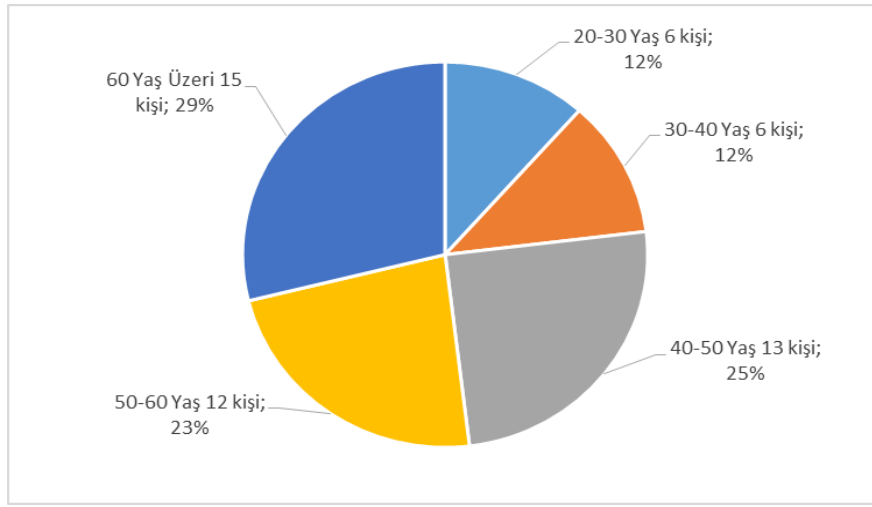
Şekil 4. Eğitim Düzeyi

4.2.2. Yaş Dağılımına Göre İşletme Sayıları

Yaş dağılımına göre işletme sayıları incelendiğinde en yüksek oranın %29 ile 60 yaş ve üzerinde olduğunu onu %23 ile 50-60 yaş arası ve %25 ile 40-50 yaş arasının izlediği görülmektedir. 20-40 yaş arası ise sadece %25'lik bir yer tutmaktadır. Yaş dağılımının aşağıdan yukarıya doğru ters piramit şeklinde olmasının temel nedeni ise arazi sahipliğinin daha çok babadan oğula miras yoluyla intikali ve yüksek olan arazi fiyatlarının genç yaşta arazi sahipliğini engellemesi olarak görülmektedir. Gerçekleştirilen alan araştırmasında yüksek arazi fiyatlarına rağmen, elde edilen ürün gelirinin yıllara göre dengesiz ve görece düşük kalması yeni arazi sahipliğinde en büyük engellerden olarak görülmektedir.

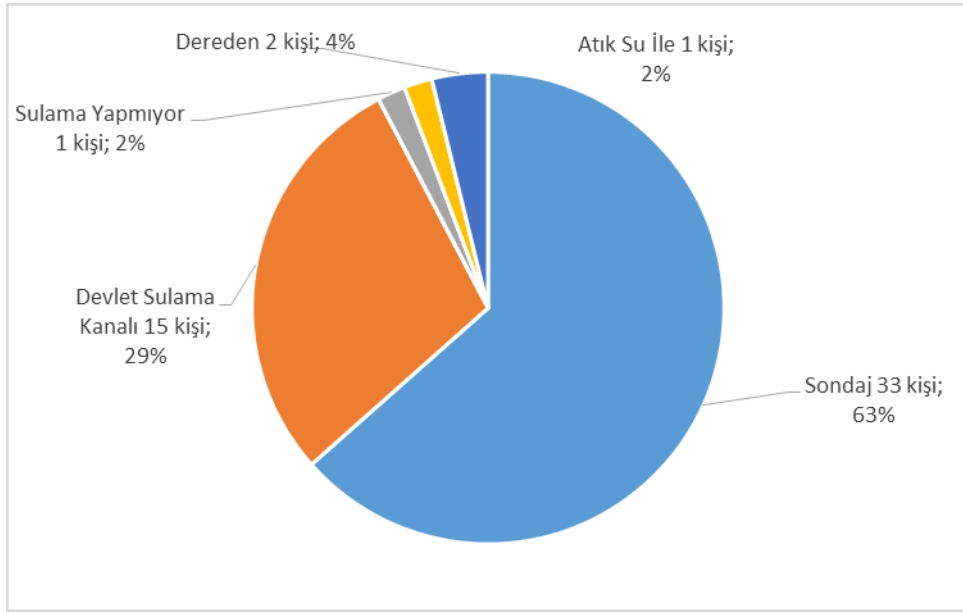
Şekil 5. Yaş Dağılımı

4.3. Sulama Kaynaklarının Dağılımı

Sulama kaynaklarının kullanımı açısından yapılan değerlendirmede Salihli ilçesinde bağcılık tesislerinin %63'lük kısmının sondaj vasıtasıyla elde ettikleri suları kullandığı görülmektedir. Bunu %29 ile sulama kanalı takip etmektedir. Sulama kaynaklarının başında yer alan sondajın gerek ilk kurulum masrafı gerekse elektrik getirme maliyetleri üreticiler açısından büyük sorun teşkil etmektedir. Kullanılabilecek taban suyu seviyesinin gün geçtikçe daha da derine çekilmesi ve yeraltı sıcak su kaynaklarının bu sondajlara karışmaya başlaması son dönemde üretici açısından büyük sorun teşkil eder duruma gelmiştir.

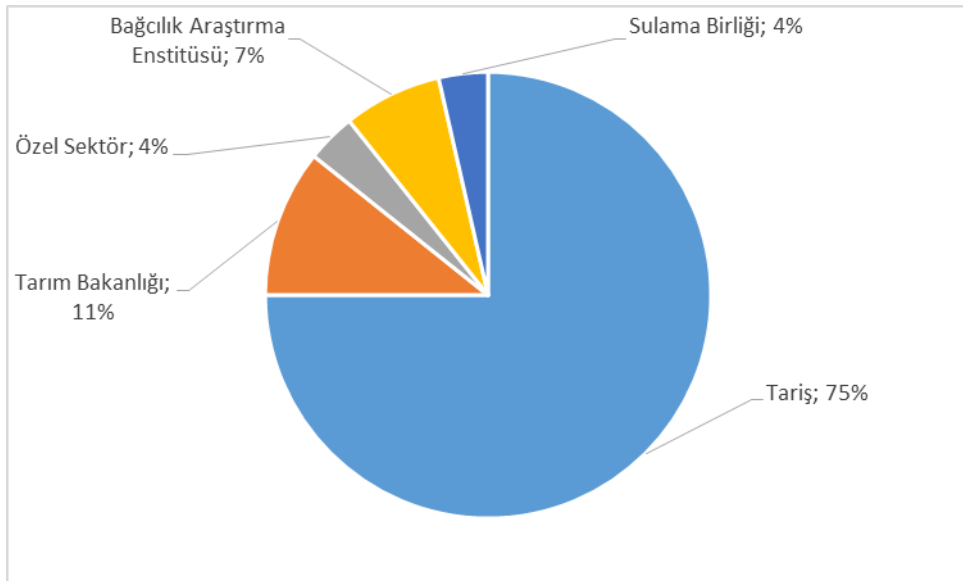
Şekil 6. Sulama Kaynakları

4.4. Toprak veya Yaprak Analizi

Salihli ilçesi örnekleminde görüşülen işletmelerden %54'ü toprak veya yaprak analizi yaptırdıklarını beyan ederlerken, %46'sı herhangi bir analiz yaptırmadıklarını bildirmişlerdir. Analiz yaptıran işletmelerden %75'i analizleri Tariş'e yaptırırken, %11 Tarım Bakanlığı, %7 Bağcılık araştırma enstitüsü, %4 özel sektör ve %4'de sulama birliğine analiz yaptırdıklarını belirtmişlerdir. Bağcılığın sağlıklı şekilde yürütülebilmesi, bitkinin bulunduğu coğrafya, toprak yapısı ve karakteristiklerine göre ihtiyaç duyacağı sulama ve ilaçlama yönteminin belirlenebilmesi için toprak ve yaprak analizleri elzemdir. Bu açıdan ilçe genelinde analiz yaptıрма oranının artırılması sağlıklı ve verimli bir üretim için gereklidir.

Şekil 7. Toprak veya Yaprak Analizi

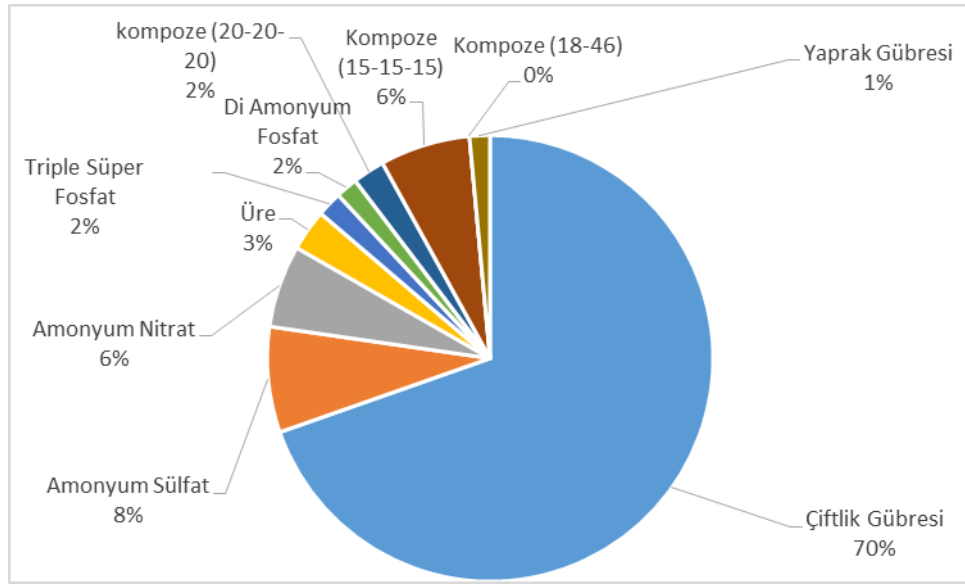

4.5 Toplam Gübre Kullanımı

Gübre kullanımı bağcılıkta verimliliği artırıcı etkisi nedeniyle sıklıkla başvurulan bir yöntemdir. Toprağın fiziksel, kimyasal ve biyolojik yapısı etkili ve dengeli bir gübreleme ile iyileşirken, asmaların her yıl gelişme ve ürün için topraktan aldığı bitki-besin maddeleri toprağa yeniden kazandırılmaktadır (Çelik vd., 1998).

Salihli ilçesinde kullanılan gübrelerin oransal dağılımına bakıldığında en çok kullanılan gübre %70 ile çiftlik gübresidir. Çiftlik gübresini sırasıyla amonyum sülfat %8, amonyum nitrat %6 ile 15-15-15 kompoze izlemektedir.

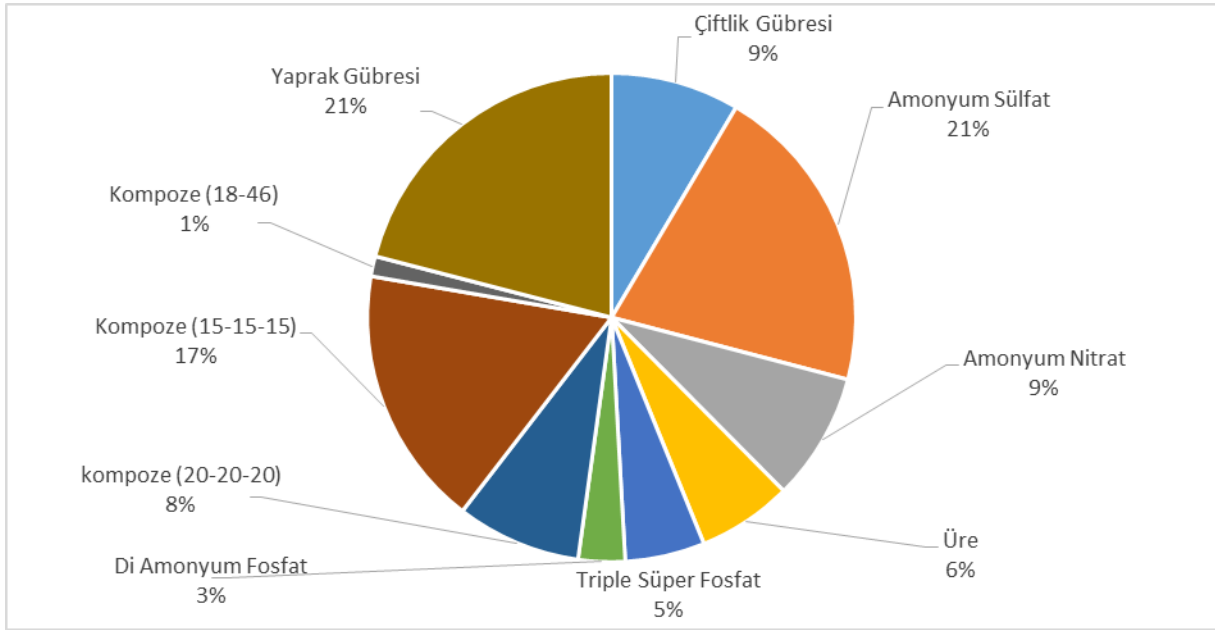
Şekil 8. Kullanılan Gübrelerin Oransal Dağılımı (Ağırlıkça)

4.5.1. Toplam Gübre Kullanımının Maliyet Dağılımı

Şekil 8.'de toplam kullanım miktarlarının oransal dağılımı verilen gübrelerin maliyet dağılımları Şekil 9.'da gösterilmektedir. Salihli ilçesinde gerçekleştirilen bağcılık faaliyetleri için üreticilerin katlandıkları toplam gübre masraflarının %21'lik bölümü amonyum sülfat, %21 yaprak gübresi, %17 (15-15-15) kompoze, %9 çiftlik gübresi ve %9 amonyum nitrattan oluşmaktadır. Gübre maliyetleri toplam maliyetler içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Yarısından biraz azı herhangi bir toprak veya yaprak analizi yaptırmamış üreticiler için gübre maliyetlerinde rasyonel bir maliyet yakalamak bu durumda zor görülmektedir. Çiftçiler analiz yaptırmadıkları ve ilaç tahmine dayalı bir gübreleme gerçekleştirdikleri için bu durum verimliliklerde ve maliyetlerde olumsuzluk yaratmaktadır.

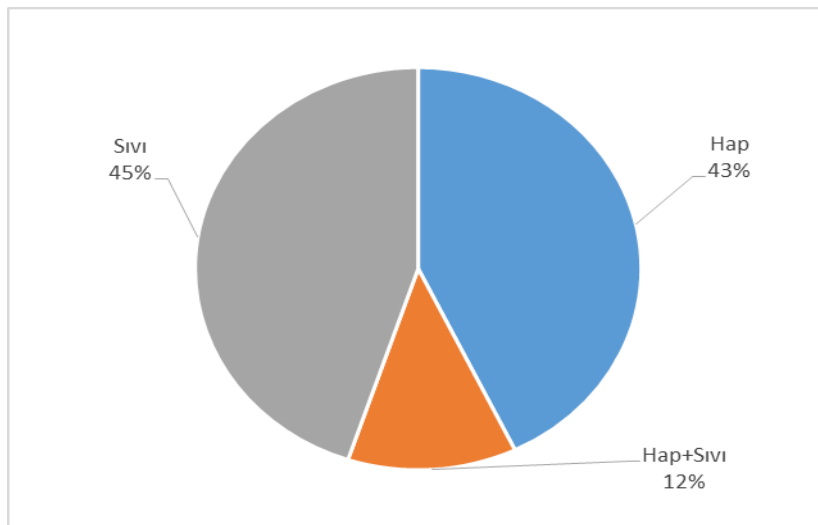
Şekil 9. Gübre Maliyetlerinin Dağılımı (Maliyet açısından)

4.6. Hormon Uygulamaları

Salihli ilçesinde görüşülen işletmelerden %94'ü hormon uygulaması gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Hormon uygulaması doğru zamanda ve doğru şekilde uygulandığında bitkinin gelişimi için önemli bir etkidir. Hormon salgımların gelişimi için uzatma hormonu ve tanelerin gelişimi için de şişirme hormonu olmak üzere iki şekilde uygulanmaktadır. Bitkiye hormon suyla birlikte verildiği için hormon uygulaması için suyun varlığı elzemdir. İlçede kullanılan hormonların çeşitlerine göre dağılımlarına baktığımızda hormon kullandığını bildiren işletmelerin %45'i sıvı formda, %43'ü hap formunda ve %12'lik kısmı da hem hap hem de sıvı formda hormon kullanmaktadırlar.

Şekil 10. Kullanılan Hormon Çeşitleri

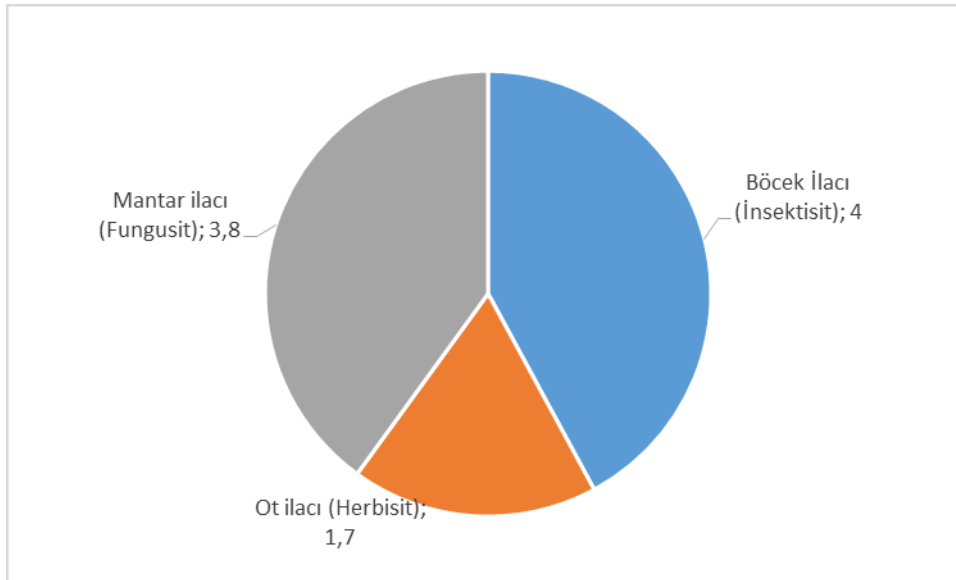

4.7 İlaçlama Uygulamaları

Bağcılıkta en önemli sorunlardan bir tanesi de ilaçlama ve buna bağlı kalıntı sorunudur. İlaçlama bir taraftan mantar, yabancı ot ve böceklerin bitki üzerindeki olumsuz etkisini kaldırarak verim artışına destek olurken diğer yandan bilinçsiz kullanıma bağlı kalıntı sorunları ürünün ihracatında büyük sıkıntılara neden olmaktadır. Diğer yandan ilaçların kullanım ve bekleme sürelerine uyulmaması da bağcılıkta karşılaşılan önemli sorunlardandır.

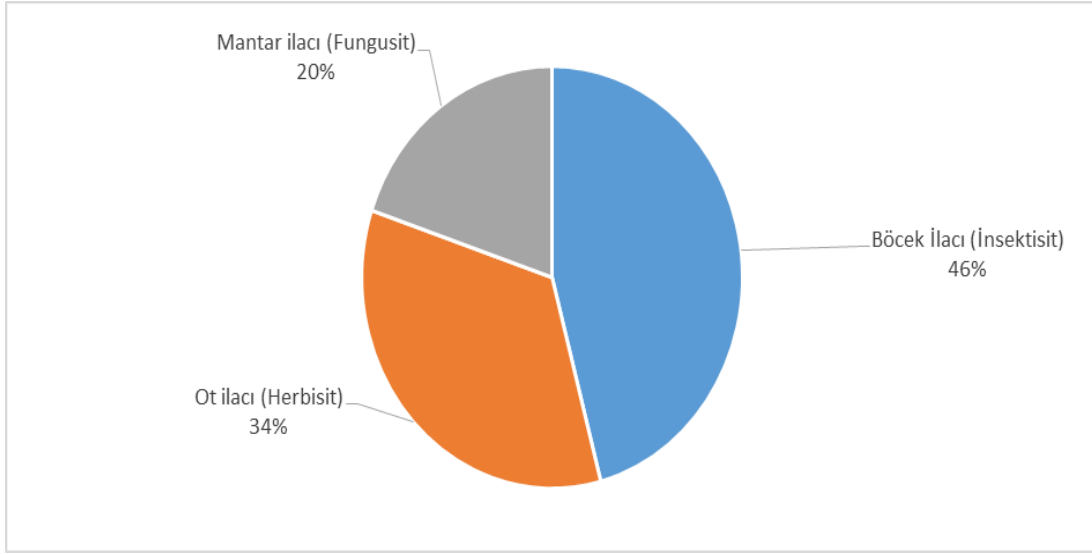
Salihli ilçesi kapsamında incelenen üzün üreticilerinin gerçekleştirdikleri ilaçlama sayıları Şekil 11.'de gösterilmektedir. Şekilden de anlaşılabacağı gibi bir sezonda ortalama 4 kez böcek ilacı kullanılırken, 3,8 kez mantar ve 1,7 kez de yabancı ot ilacı kullanılmıştır. Toplamda ortalama 9,5 kez ilaçlama gerçekleştirilmektedir.

Şekil 11. Ortalama İlaç Kullanımları

Kullanılan ilaçların giderleri açısından yapılan değerlendirmede Şekil 12.'de gösterilmiştir. Toplam ilaç maliyetleri içerisinde en yüksek payı %46 ile böcek ilaçları almaktadır. Ardından yabancı ot ilaçları ve mantar ilaçları gelmektedir. İlaçların doğru zaman ve doğru şekilde kullanılması önemli bir husustur. Bununla birlikte damlama sulama ve sifon sulama uygulamaları ilaçlamayı azaltıcı önemli bir etkidir. Özellikle son 10-15 yıllık süreçte bu tür sulama yöntemlerine verilen devlet destekleri ve bilinçli tarım uygulamaları ilaç kullanımlarında önemli bir azalışa da neden olmaktadır.

Şekil 12. İlaç Maliyetlerinin Dağılımı

V. SALİHLİ İLÇESİ ÜZÜM ÜRETİM PROFİLİ BELİRLEME ÇALIŞMASI

İşletmelerin milli gelire katkısı ve toplumun refah seviyesini artırması, katma değeri yüksek ürünler üretmesine bağlıdır (Müftüoğlu, vd., 2005). Salihli ilçesi üzüm üretim profilinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma kapsamında TÜİK tarafından Milli Gelir hesaplamasında kullanılan girdi-çıktı tablolarının hazırlanmasında kullanılan yöntem esas alınmıştır. Bu kapsamda 1 kg ve 1 dekar üzüm üretebilmek için kullanılan girdilerin birim başına maliyetleri oransal olarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamında katlanılan maliyetler, hormon, sulama, işçilik, çeki gücü, ilaçlama, gübreleme ve diğer maliyetler olarak yedi ana başlık altında belirlenmiştir.

Salihli ilçesi bağcılık maliyet analizleri kapsamında dekara hormon maliyet ve kullanım miktarı Tablo 13.'de gösterilmektedir. Hormon uygulaması dekara ppm cinsinden hesaplanmıştır. Kullanılan 1 hormon hapı 10 ppm'e denk gelmektedir. Diğer yandan 1 hap 1 gr. Aktif GA3 (Gibberrellik Asit) içermektedir. Sıvı hormon uygulamasında ise 500 cc sıvı hormon 0,5 gr GA3 içermekte bu rakam da 5 ppm'e denk gelmektedir (Geyikçi, 2009). Dekara 5,9 ppm olarak ölçülen hormon kullanım miktarının yine dekara maliyeti 14,3 USD olarak hesaplanmıştır.

Tablo 13. Dekara Hormon Kullanım Miktarı ve Değeri

	Miktar (PPM)	Toplam (USD)
Hormon	5,9	14,3

Sulama maliyetleri Tablo 14.'de gösterilmektedir. Gerçekleştirilmiş çalışma neticesinde Salihli ilçesinde dekara sulama maliyeti 25,9 USD olarak hesaplanmıştır. Bir dekar bağ alanı işleyebilmek için ortalama olarak katlanması gereken bu rakamın içerisinde, ayrı bir başlık altında inceleneceği için, işçilik maliyeti yoktur.

Tablo 14. Dekara Sulama Maliyetleri

	Sulama Sayısı (Kez)	Toplam (USD)
Sulama	4,4	25,9

Salihli'de bir dönüm bağ alanı işleyebilmek için gerekli olan işçilik maliyetleri tablo 15.'de gösterilmiştir. Tablo'da gösterilmiş olan giderler ücretli ve ücretsiz aile işçilerini birlikte kapsamaktadır. Ücretsiz aile işçilerinin maliyetleri de ilgili yörede ücretli işçilere ödenen ücretler ile ücretsiz aile işçisi sayısının çarpılması neticesinde hesaplanarak çalışmaya dahil edilmiştir. Ücretsiz aile işçilerinin de maliyetlere eklenmesindeki temel amaç, gün geçtikçe artan köyden kente göç olgusunu bertaraf ederek uzun vadede kıyaslanabilir veri üretmektir.

İşçilik maliyetleri içerisinde en büyük pay hasat maliyetlerine aittir, onu sırasıyla ilaçlama, budama ve kol bağlama maliyetleri takip etmektedir.

Tablo 15. İşçilik Maliyetleri

Toplam										Toplam									
Toplam		Toplam		Toplam		Toplam		Toplam		Toplam		Toplam		Toplam		Toplam		Toplam	
Sürüm	Budama	Toplama	Artığı	Kol	Budama	Ahır	Suni	Toplama	Sulama	Hasat(k	Sergi	Yeri	Bandırma	Toplama	Üzüm	Toplama	Savurma	Toplama	Toplam
masrafı	masrafı	masrafı	masrafı	masrafı	masrafı	masrafı	masrafı	masrafı	masrafı	masrafı	masrafı	masrafı	masrafı	masrafı	masrafı	masrafı	masrafı	masrafı	(USD)
5,3	12,2	0,8	10,6	5,5	2,3	6,1	14,5	4,8	26,2	0,7	7,8	3,3	5,8	6,4	8,9	121,4			

Bağcılıktaki en büyük maliyet kalemlerinden biri de çeki gücü maliyetleri olarak öne çıkmaktadır. Bu amaçla, işçilikten arındırılmış çeki gücü maliyetleri ayrıca hesaplanmıştır. Bu hesaplama her bir işlem için kullanılan akaryakıt miktarı ile üreticinin kendine ait traktörü yoksa ödeyeceği kira miktarı da dahil edilmiştir. Çeki gücüne ilişkin maliyetlerin dağılımı Tablo 16.'da gösterilmektedir.

Toplamda dekara 140,1 dolarlık bir maliyetle karşı karşıya kalan Salihli üzüm üreticisinin, katlandığı çeki gücü maliyetleri arasında en büyük payı ilaçlama almaktadır. İlaçlama taral olarak nitelendirilen 400 veya 1200 litrelik makinelerin traktörlerce çekilmesi esnasında püskürtme yöntemi ile ilaçları asmalara ulaştırması yoluyla yapılmaktadır. İlaçlama işleminin traktörler aracılığı ile gerçekleştirilmesi akaryakıt maliyetlerini önemli ölçüde artırmaktadır (Geyikçi, 2009). İlaçlama maliyetini sırasıyla sürüm, hasat ve sergiye taşıma ile ara çapası maliyetleri takip etmektedir.

Tablo 16. Çeki Gücü Maliyetleri

	Sıra Üzeri Sürüm (Ara Sürüm	Diskaro (Goble)	Yaylı Çapa (Kazay ağı)	Sergi Yeri Hazırl ama	İlçalama	Sulama	Gübreleme	Hasat+ Sergiye taşıma	Sergiden Kaldırma	Toplam (USD)	
Çeki Gücü / Akaryakıt Maliyetleri	25,5	14,8	14,0	6,2	2,7	31,8	13,2	8,5	17,6	5,9	140,1

Bağcılıkta katlanılan bir diğer maliyet kalemi de gübreleme maliyetleridir. Gübre maliyetlerine ilişkin bilgiler Tablo 17.'de gösterilmiştir. Toplamda dekara 87,5 USD'lik bir maliyete neden olan gübreler içerisinde %18 ile yaprak gübresi en büyük payı almaktadır. Yaprak gübresini halk arasında şeker gübresi olarak da nitelendirilen amonyum sülfat takip etmektedir. Çeşitliliği ve maliyet fazlaca olduğu için gübrelemeye özel önem gösterilmesi ve gerekli toprak ve yaprak analizleri gerçekleştirildikten sonra gereği kadar kullanılmasına dikkat edilmesi gerekmektedir.

Tablo 17. Gübre Maliyetleri

			Amonyum nitrat(Suda atılan)	Üre	Triple süper fosfat	Di Amonyum Fosfat	Kompoze (20-20)	Kompoze (15-15-15)	Kompoze (18-46)	Yaprak gübresi	
	Çiftlik gübresi toplam	Amonyum sülfat(şeker) toplam	toplam	toplam	toplam	toplam	toplam	toplam	toplam	toplam	Toplam
	masraf	masraf	masraf	masraf	masraf	masraf	masraf	masraf	masraf	masraf	(USD)
Gübre											
Maliyetleri	7,5	18,0	7,4	5,5	4,6	2,7	7,2	15,1	1,2	18,3	87,5

Toplam maliyetler içerisinde hem üreticinin hem de ihracatçının en büyük sorununu kullanan ilaçlar oluşturmaktadır. İlaçlama üretim verimi açısından önemli bir etken olmakla birlikte kalıntı sorunları ve bilinçsiz kullanım nedeniyle büyük sıkıntılara neden olmaktadır.

Tablo 18.'de dekara ilaç maliyetleri yer almaktadır. Toplam ilaç maliyetleri içerisinde en büyük payı böcek ilaçları almaktadır. Bunu sırasıyla mantar ve yabancı ot ilaçları izlemektedir. Çalışma kapsamında üreticiler ile gerçekleştirilen görüşmelerde ilaç kullanımında son yıllarda belirli bir disiplin sağlanmış olmakla birlikte halen bilinçsiz ilaçlama uygulamalarının yapıldığı, aşırı ilaçlamanın getireceği maliyetin hasat sonrası ürün veriminde artış sağlanacak olmakla birlikte, satışında yaşanacak zorluğa tercih edildiği bizzat bir kısım üreticiler tarafından ifade edilmiştir.

Tablo 18. İlaç Maliyetleri

	İnsektis (Böcek ilacı) toplam masraf	Funguist (mantar ilacı) toplam masraf	Herbisit (yabancı ot ilacı) toplam masraf	Toplam (USD)
İlaç Maliyetleri	8,9	6,7	3,9	19,5

Salihli ilçesinde bağcıların karşılaştıkları maliyetlerden diğer maliyetler içerisinde kanaviçe, tamir bakım, posata, zeytinyağı ve çiftçi malları koruma derneğine ödenen aidatlar da yer almaktadır. Tablo 19.'da diğer maliyetler verilmiştir. Diğer maliyetler içerisinde en büyük payı tamir ve bakım maliyetleri almaktadır. Üreticiler her sene direklerin yenilenmesinden, tellerin onarımına kadar sayısız tamir bakım masrafıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bunun yanı sıra üzüm kurutulurken bandırma suyu içerisine eklenen posata, zeytinyağı ve üzüm kurutulurken altına serilen kanaviçe (naylon) de diğer maliyet kalemleri içerisinde önemli yer tutmaktadır. Kanaviçe birden çok yıl kullanılabilme özelliğine sahip olsa da, çalışmada her yıl yenilendiği düşünülerek maliyetlere dahil edilmiştir.

Tablo 19. Diğer Maliyetler

	Posata masraf	zeytinyağı masraf	Özelyağ masraf	Kanaviçe masraf	Çiftçi malları koruma derneği ödentsi	tamir bakım masrafı	Toplam (USD)
Diğer Maliyetler	8,2	4,3	0,3	7,6	0,92	10,3	31,7

Her bir maliyet kaleminin detaylarını bu şekilde sunduktan sonra, maliyetlerin toplu olarak görülebileceği ve bir dönemde bir dekar bağ alınının işlenmesi için gerekli olacak toplam maliyetler Tablo 20.'de görülmektedir.

Toplam maliyetler içerisinde en büyük payı dekara 140,1 USD ile akaryakıt maliyetleri almaktadır. Enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde akaryakıt fiyatlarında oluşacak aşırı dalgalanmalar üreticiler için önemli bir sorun teşkil etmektedir.

İkinci sırada işçilik maliyetleri gelmektedir. Son yıllarda özellikle başka yörelerden gelen işçilerin sayısında meydana gelen azalma, üreticilerin gerektiği zamanda yeterince işçi bulmasını zorlaştırmakta, azalan işçi sayısı da ortalama işçilik maliyetlerini artırıcı bir etki yapmaktadır. Bu nedenle üreticiler mümkün olan en verimli şekilde ücretsiz aile işçilerinden yararlanmayı da halen sürdürmektedirler. Yörede normalde başka işlerle uğraşan kişiler hasat zamanı mevcut işlerinden izin alarak üzüm kese yakınlarına yardıma gelmektedirler.

Gübreleme üçüncü sıradaki maliyet kalemi durumundadır. Gübreleme de akaryakıt gibi yabancı üretimine dayalı olduğundan yıllara göre oluşan döviz dalgalanmalarından yoğun şekilde etkilenebilmektedir.

Salihli ilçesinin üzerinde bulunduğu ovadaki taban suyu seviyesinin azalması önemli bir sorun olarak üreticinin karşısında bulunmaktadır. Gittikçe daha derinden elde edilebilen su derin kuyu sondajları yardımıyla çıkarılabilmekte ve her geçen yıl daha derinden çıkarılmaya devam edilmektedir. Bunun yanında iklimsel değişimler nedeniyle susuz geçen sezonlar sonucunda kanal ve kanaletlerle sağlanan sulama imkanları dengesizlik göstermektedir. Son yıllarda yer altı sularının değişen yapısı da başka bir önemli etmendir. Yer altı sularına karışan sıcak su kaynakları ve bunların bünyesinde barındırdıkları kimyevi maddeler belirli

bölgelerde bu suları da kullanılamaz hale getirmiştir. Bu açıdan bakıldığında ileriki dönemde sulama maliyetlerinin toplam içerisindeki yeri artarak devam edecektir.

Hormon ve ilaç maliyetlerinde son yıllarda ihracatçının baskısı ve Tarım İlçe Müdürlüğünün çabalarıyla eski yıllara göre bilinç düzeyi artmış olmakla birlikte halen üreticilerin bir kısmı eski usulde etraflarından edindikleri bilgiler ışığında hormonlama ve ilaçlama yapmaya devam etmektedirler.

Tablo 20. Toplam Maliyetler

	Hormon	İlaç	Sulama	Gübreleme	Akaryakıt	Diğer Maliyetler	İşçilik	Toplam (USD)
Giderlerin Dağılımı	14,3	19,5	25,9	87,5	140,1	31,7	121,4	440,3
% Oranı	3,2%	4,4%	5,9%	19,9%	31,8%	7,2%	27,6%	100,0%

Salihli ilçesinde dekar ölçülen kuru üzüm maliyeti 440,3 dolardır. Bu rakam bir dekar bağ alanında gerçekleştirilecek bağcılık faaliyeti sonucu ortalama olarak katlanılacak maliyeti içermektedir. Ayrıca elde edilmiş olan rakama, amortismanlar, ilaç, gübre, akaryakıt vb. girdilerin vadeli alınması nedeniyle katlanılan faiz giderleri dahil değildir.

VI. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye dünya çekirdeksiz kuru üzüm üretiminde önemli bir konumdadır. Salihli ilçesi ise Türkiye’de üretilen çekirdeksiz kuru üzümün yaklaşık 1/3’ünü tek başına üreterek Dünya’da tek başına söz sahibi konumdadır. Salihli Ticaret Borsası ilçenin Dünya üzüm üretimindeki bu önemli konumunun artarak devam edebilmesi için bu raporun hazırlanmasını sağlamıştır.

Bu amaçla Salihli ilçesinde faaliyet göstermekte olan Sultaniye çeşidi çekirdeksiz kuru üzüm üreticilerinin bir üretim döneminde karşılaştıkları girdi çeşitleri, bunlara ilişkin işlem sayıları ve maliyetlerini tespit ederek, bir dekar kuru üzüm elde edilmesi sırasında karşılaşılan işlemler, bunların sayıları ve maliyet detaylarını tespit etmektir. Bu amacı gerçekleştirmek maksadıyla ilçe genelinde en çok üzüm üretiminin gerçekleştirildiği 5 yerleşim yerinde kolayda örnekleme yöntemiyle belirlenmiş olan toplam 52 üretici ile anket vasıtasıyla veri derleme işlemleri gerçekleştirilmiştir. Üreticilere önceden hazırlanmış olan soru formu vasıtasıyla üretimde katlandıkları girdiler yüz yüze soru cevap şeklinde her bir üretici için ortalama 1 ile 3 saat sürecek şekilde detaylı bir sorgulama gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Gerçekleştirilen çalışma neticesinde, dekar 440 dolarlık bir üretim maliyeti ile karşılaşılmıştır. Maliyet kalemleri içerisinde en büyük payı %31,8 ile akaryakıt almaktadır. Akaryakıt üretici açısından toprağın sürülmesinden, budama artıklarının toplanmasına, belirli alanlarda sondaj kuyusunun çalışması için traktör kullanımından, üzümlerin sergi yerine taşınmasına kadar çok önemli bir girdi kalemidir. İkinci sırada %27,6 ile işçilik giderleri gelmektedir. İşçilikler maliyet oluşturmalarının yanında pek çok üretici açısından yeterli

işçinin zamanında bulunamaması problemi nedeniyle önemli bir sorun teşkil etmektedir. Gübreleme, ilaç ve hormon ise son dönemde sıklaşılan kalıntı kontrolleri ve bilinçlendirme çalışmaları neticesinde eskiye nazaran önemli bir gelişme gösterse de halen yaprak ve toprak analizi yaptıran oranın %50'lerin biraz üzerinde olması ve bilinçsiz tüketim nedeniyle istenilen düzeye gelememiştir.

Toplamda dekara 140,1 dolarlık bir çekigücü (akaryakıt) maliyeti ile karşı karşıya kalan Salihli üzüm üreticisinin, en önemli sorunlarından bir tanesi de yüksek akaryakıt fiyatlarıdır. İlaçlama maliyetlerinin bu derece yüksek olmasının nedeni öncelikli olarak ilaçlamadan kaynaklanmakla birlikte sırasıyla sürüm, hasat ve sergiye taşıma ile ara çapası işlemlerinin de mecburen çeki gücü vasıtasıyla yapılmak zorunda olmasıdır.

Toplam maliyetler içerisinde ikinci sırada yer alan işçilik maliyetlerinin hesabında her ne kadar ücretli işçilik ile birlikte ücretsiz aile işçilerinin yaptıkları işlemler hesaplamaya maliyet olarak dahil edilmeye çalışılmış olsa da, üreticileri ücretsiz aile işçilerinin yapmış oldukları işlemleri maliyet olarak görmedikleri için tam ve yeterli bilgi vermemiştir. Bu nedenle elde edilmiş olan işçilik maliyetleri tüm ücretsiz aile işçilerinin yaptıkları işlemler sağlıklı şekilde tespit edilebilirse oldukça yükselecektir.

Gerçekleştirilen anket neticesinde hormon kullanımına ilişkin sorulan sorulara verilen yanıtlar aslında kullanılması gereken sayının çok üzerinde hormon kullanıldığını göstermiştir. Üreticiler ile yapılan detaylı görüşmelerde gereğinden fazla hormon kullanıldığı bir kısım tarafından belirtilmiştir. Bu açıdan incelendiğinde hormon kullanımının belirli bir kesim için ilave maliyet unsuru olduğu da belirtilebilir.

Öneri

Tespit edilmiş olan 440,1 dolarlık dekar üretim maliyeti, ortalama 500 kg kuru üzüm elde edildiği düşünüldüğünde oldukça yüksek kalmaktadır. Diğer yandan üreticiler her üretim dönemine borçlu girmekte, mahsulü sattıktan sonra borçlarını ödemekte ardından ellerine bir sonraki dönemde geçimleri ve yeni üretim girdilerini karşılayacak para kalmadığından borçlanma yoluna gitmektedirler. Bu borçlanmalar aslında kısa dönemli finansman kapsamında ayrı bir çalışmanın konusunu oluşturmakla birlikte, üreticiler üzerinde yarattığı mali yük oldukça önemli düzeydedir. Bu sıkıntının gidermesi maksadıyla Tariş gibi birlikler gerekli desteği sağlamaya çalışmada bu yeterli olmamaktadır.

Üretici üzerinde büyük yük olan çeki gücü (akaryakıt) maliyetleri, sağlanacak desteklerle aşağı çekilmelidir. Diğer yandan arazi sahiplerinin ortalama arazi büyüklüklerinin oldukça küçük olması ve dağınık arazi yapısı da arazilerde hem toplulaştırma yapılmasını hem de kişi başı düşen arazi miktarlarının artırılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu şekilde ölçek ekonomisinden yararlanılarak hem ihtiyaç duyulan traktör sayısında azalma hem de her bir arazi parçası için ayrı ayrı işlem yapma zorunluluğu ortadan kalkarak maliyetlerde düşüş imkanı yaratabilecektir.

İşçilik giderleri içerisinde önemli bir yer tutan ancak maliyetlere yeteri kadar yansımamayan ücretsiz aile işçiliği de maliyet kalemi olarak görülmelidir. Bu şekilde ücretsiz aile işçilerine de tarımsal sigorta yapılması yaygınlaştırılabilir.

İncelenen işletmelerin hormon kullanımlarının gereğinden fazla olmasının altında yatan temel neden olarak yüksek maliyetler karşısında daha fazla verim elde etmek isteğinin yattığı düşünülmüştür. Bu maksatla üzüm üretimi için katlanılan maliyetlerde ucuzlama sağlanabilmesi için gerekli önlemler alınabilirse üreticiler de maliyet baskısından kurtularak daha fazla ürün yerine daha nitelikli ürün elde etme çabasına girerek hormon kullanımını olması gereken düzeye indirilebilir.

Bu çalışma ile gerçek veriler üzerinden Salihli Sultaniye çeşidi çekirdeksiz üzüm üretim girdileri ve bunlara ait maliyetler tespit edilmiştir. Daha önce bu detayda maliyet çeşit ve rakamlarının olmaması, çalışma neticesinde elde edilen verilerin kıyaslanabileceği bir referansa ulaşılamaması eksikliği giderilmiştir. Diğer yandan üzüm üreticilerinin kısa süreli finansmanına ilişkin herhangi bir çalışmaya da rastlanmamıştır. Bu konu üzerinde önemle durulması gereken husustur. Bu açıdan bundan sonraki çalışmaların kısa süreli fon temini konusuna odaklanması literatürün zenginleştirilmesine katkı sağlayacağı gibi önemli bir açığı da kapatacaktır.

KAYNAKÇA

2016 Yılı Çekirdeksiz Kuru Üzüm Raporu. (2017).

Arslan, S. (2015). *Üzüm raporu 2015*.

Çelik, H., Çelik, S., Kunter, B.M., Söylemezoğlu, G., Boz, Y., Özer, C., Atak, A., (2005) "Bağcılıkta Gelişme ve Üretim Hedefleri, VI. Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi, 3-7 Ocak, Ankara.

Dünya ve Türkiye Bağcılığı - Tarım | Apelasyon. (n.d.). Retrieved June 21, 2017, from <http://www.apelasyon.com/Yazi/33-dunya-ve-turkiye-bagciligi>

Ergeoglu., F., Tangolar, S., (2000), Bağcılık İçin Pratik Bilgiler. TÜBİTAK, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu. TARP, Türkiye Tarımsal Araştırma Projesi Yayınları, Adana.

FAO (2017), <http://www.fao.org/faostat/en/#data/QC> (Erişim tarihi, 14.09.2017)

Geyikçi, U. (2009). *Manisa İli Üzüm Üretimi Katma Değer Tahmini Model Sınaması*. TÜİK Uzmanlık Tezi.

GTB Koop Gen. Müdürlüğü, G. ve T. B. K. G. (2017). *2016 Yılı Çekirdeksiz Kuru Üzüm Raporu*.

Haapala, K. A. (n.d.). Wine 202: Adding a Bit of Scientific Rigor To the Art of Understanding and Appreciating Fine Wines. Retrieved from <http://www.washacadsci.org/Journal/Journalarticles/V.90-1-Adding a Bit of Scientific Rigor to the Art of Finding and Appreciating Fine Wine.Kenneth J. Haapala.pdf>

- Manisa İl, Gıda, T. ve H. M. (n.d.). Tarımsal Veriler (2016). Retrieved July 5, 2017, from https://manisa.tarim.gov.tr/Menu/11/Tarimsal-Veriler-_2016_
- Manisa Salihli Ziraat Odası. (2017). Manisa Salihli Ziraat Odası. Retrieved July 11, 2017, from <http://salihliziraatodasi.org.tr/>
- ORAMAN, M. N., (1965), Yeni Bağcılık. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 253, Ders Kitabı: 89. Ankara.
- Salihli Ticaret Borsası. (2016). *2014-2015 ve 2015-2016 çekirdeksiz kuru üzüm sezonu verileri*. Manisa, Salihli.
- Semerci, Arif; Kızıltuğ, T. Ç. A. K. M. (2015). Dünyada üzüm üretimi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 20(2), 42–51.
- Sırlı, Alsancak, B. vd. (2015). Türkiye’de Üzüm (*Vitis spp.*) Yetistirmeye Uygun Potansiyel Alanların Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) Teknikleri Kullanılarak İklim ve Topografya Faktörlerine Göre Belirlenmesi, 24(1), 56–64.
- SOLAK, İ., (2008), “Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Anadolu’da Sebze ve Meyve Üretimi”, *Türkiyat Araştırma Dergisi*, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Table and Dried* *FAO-OIV Focus 20016*. (2016). Retrieved from <http://www.fao.org/publications/card/en/c/be46de89-bf45-4f3b-9520-800be7fbb1b6/>
- Türkiye Cumhuriyeti Manisa Valiliği. (2017). Türkiye Cumhuriyeti Manisa Valiliği. Retrieved July 11, 2017, from <http://www.manisa.gov.tr/ilcelerimiz>
- Türkiye İstatistik Kurumu, T. (2013). (2013). *Seçilmiş göstergelerle Manisa 2013*. TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU.
- World Vitiviniculture Situation*. (2016). Retrieved from <http://www.oiv.int/public/medias/5029/world-vitiviniculture-situation-2016.pdf>
- Yıldırım, F. E. (2010). *Türkiye’de Bağ Alanlarının Coğrafi Dağılışı ve Üzüm Üretimi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.